

Polder.blad

Oktober 2007

natuurpunt

Hobokense Polder

Algemene info

Lidmaatschap Natuurpunt: 20 euro per jaar te storten op onze rekening. Dit bedrag omvat het lidmaatschap voor het hele gezin. Als lid van Natuurpunt Hobokense Polder ontvangt men het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift Polder.blad.

Abonnementen: Natuurpuntleden kunnen zich abonneren op het natuurstudietijdschrift Natuur.focus en het ornithologisch blad Natuur.oriolus aan telkens 8,5 euro. Beide tijdschriften samen kosten 14,50 euro.

Abonnement op het tijdschrift Polder.blad van Natuurpunt Hobokense Polder: voor leden van andere afdelingen door storting van 6 euro op onze rekening.

Verzekering: ieder Natuurpuntlid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid. Daar het bestuur niet verantwoordelijk kan gesteld worden voor de gevolgen van brand, worden de rokers er uitdrukkelijk op gewezen dat zij dit doen op eigen risico.

Alle betalingen dienen te gebeuren op volgende rekening:
979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder. Op uw betalingen steeds reden van betaling en uw naam vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 30 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening 293-0212075-88 van de Natuurpunt vzw, Michiel Coxiestraat 11 2800 Mechelen met vermelding "Afdelingsfonds Hobokense Polder"

Contactpersonen

Voorzitter: info@hobokensepolder.be

Danny Jonckheere, Cdt. Van Laethemstraat 45, 2660 Hoboken, 03/828.64.03

Secretaris:

Chris Verwaest, Lelieplaats 9/1, 2660 Hoboken, 03/827.28.27

Conservator Hobokense Polder: conservator@hobokensepolder.be

Wim Mertens, Jan de Groofstraat 13, 2610 Wilrijk, 03/216.93.62

Redactie Polder.blad: tijdschrift@hobokensepolder.be

Ria Thys, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Ledenadministratie en penningmeester: leden@hobokensepolder.be

Luk Smets, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Geleide wandelingen: wandelingen@hobokensepolder.be

Annie Van Zwieten, Zomerdijklaan 4, 2660 Hoboken, 03/828.37.60

Webmaster: webmaster@hobokensepolder.be

Paul Van den Broecke, Van Traynellaan 6, 2600 Hoboken, 03/828.63.38

Propaganda:

André Driesen, Krekelstraat 124, 2660 Hoboken, 03/829.19.10

Goudklompjes:

André Van Langenhove, Zevenbergenlaan 8, 2660 Hoboken, 03/288.00.81

Gilbert Van de Velde, Van Traynellaan 28, 2660 Hoboken, 03/825.12.75

Foto op kaft:
Inktzwam
Foto: Luk Smets

De **Polderwandelingen** worden verzorgd door VMPA-Hoboken en zijn in de agenda aangegeven met

Ieder die het wenst, ook scholen en verenigingen, kunnen een wandeling met natuurgids aanvragen bij Annie Van Zwieten. Contactgegevens: zie hoger.

Website: www.hobokensepolder.be

Raadpleeg deze website voor achtergrondinformatie, foto's van activiteiten, de geschiedenis van de Hobokense Polder, ...

Polder.flits: Van tijd tot tijd brengen we onze leden via e-mail op de hoogte van dringende berichten, die via ons tijdschrift niet tijdig kunnen meegedeeld worden of als herinnering. Wenst u zulke berichten te ontvangen, geef dan uw emailadres door aan flits@hobokensepolder.be

Onze afdeling heeft een **open bestuur**. De bestuursvergaderingen vinden in principe plaats op de **derde woensdag van de maand** om 19.30 u in **zaal Moretus, Berkenrodelei 34 te Hoboken**. Alle leden zijn welkom. Zie verder in het tijdschrift voor eventuele wijzigingen.

Inhoudstafel

Colofon	2
Editoriaal	3
Kalender	4
Cursus Amfibieën	12
Te koop: Kalender 2008	12
Wandelweekend Westhoek	13
Behaag natuurlijk 2007	14
Beleid:	
- De zaak Dries	16
Studie:	
- Waarnemingen in de regio	18
- Vogeltrektellingen	20
Educatie:	
- Rode eekhoorn	21
- Herfst	22
Onze sponsors	23
Educatie:	
- Vogelbescherming	24
- Broedende futen	25
Bericht van de webmaster	25
In de schijnwerper:	
- Onze voorzitters	26
Beheer:	
- Goudklompjes !	28
Recupereer uw lidgeld!	28
Terugblik:	
- Torfbroek - Silsombos	29
- De Teut	30
- Vogelringpost	31
Activiteitenkalender	32

Met dank aan de fotografen:
 André Van Langenhove, Chris Verwaest, Franz Van Leekwijck, Gilbert Van de Velde, Luc Van Schoor, Luk Smets, Marnix Lefranc, Walter De Weger, Walter Van Spaendonk

Ook werden enkele foto's van internet geplukt.

Slechtvalk

De voorbije zomermaanden genoot ik 's avonds af en toe van een schaarse late zonnestraal in mijn tuin. Enkele keren kwamen slechtvalken mijn zinnen verzetten. Twee vogels vlogen luid roepend achter elkaar, soms hoog in de lucht, maar één keer scheerden ze vlak over de tuinen. Twintig jaar geleden had ik me niet kunnen inbeelden dit spektakel ooit in Wilrijk te mogen aanschouwen. De slechtvalk was toen bijna uitgestorven, letterlijk nagenoeg van de aardbol verdwenen. Rachel Carson gaf de redenen hiervoor reeds in 1962 aan in haar boek 'Silent spring' ('Stille lente'). Dit boekje begint met een lugubere parabel over een idyllisch dorpje waarover zich plots, op onverklaarbare wijze, tal van rampen uitspreidden. Mensen werden ziek en gingen dood, kippen legden wel eieren maar er kwamen geen kuikens meer uit en in de lente was het bevreemdend stil, er waren geen vogels meer. Deze rampen hadden in Noord-Amerika zich stuk voor stuk voorgedaan als gevolg van het massale gebruik van bestrijdingsmiddelen in de periode na de IIde Wereldoorlog. Vooral DDT, ooit beschouwd als een wondermiddel dat ons van alle insectenplagen zou bevrijden en waarvoor de ontdekker een Nobelprijs ontving, werd dermate veel gebruikt dat het in alle levende wezens op aarde was terug te vinden. DDT, dat zeer slecht afbreekt in het milieu, wordt bij dieren opgeslagen in het vetweefsel. Bij elke stap in de voedselpiramide wordt het doorgegeven. In predatoren aan de top van die piramide, zoals de slechtvalk, werden zeer hoge concentraties aangetroffen. Dieren die niet direct de geest gaven, konden zich niet meer voortplanten. De eieren gingen stuk vanwege te dunne eierschalen. Dit betekende bijna het einde van de slechtvalk. Het boekje 'Silent spring' was de wieg van de milieubeweging en het milieubewustzijn in de westerse wereld. Het leidde in de jaren '70 tot een wereldwijd verbod op het gebruik van DDT. De effecten sleepten nog vele jaren aan, maar geleidelijk aan herstelden de roofvogelpopulaties zich. Er broeden momenteel meerdere tientallen koppels slechtvalk in België, vooral in nestkasten op hoge schoorstenen en torens (de slechtvalk broedt van nature op rotsen en kliffen), zo ook op de schoorsteen van de Metallurgie Hoboken. Voor deze vogel toch wel een cynische keuze om te gaan broeden op de schoorsteen van een fabriek die ooit half Hoboken met lood heeft vergiftigd. Betekent dit nu dat het goed gaat met het milieu en de biodiversiteit en dat we enkel nog het klimaatprobleem moeten oplossen? Ik vrees er voor. Nog steeds lozen we duizenden tonnen vreemde stoffen, waarvan de effecten op natuur en mens niet of onvoldoende gekend zijn, in bodem, water en lucht. Bovendien sterven soorten nu uit aan een nooit geziene snelheid, onder andere omdat hun leefgebieden in sneltempo worden vernietigd. De groeiende wereldbevolking en de stijgende welvaart vereisen steeds meer ruimte, zodat er steeds minder overblijft voor wilde planten en dieren. Alhoewel we dit probleem meestal associëren met ver af gelegen gebieden zoals tropische regenwouden, brengt het me terug naar Hoboken en Wilrijk. Ook hier is de open ruimte, waar nog enkele planten en dieren overleefden, de laatste tientallen jaren stelselmatig verdwenen. We zouden er goed aan doen de laatste groene snippers voor mens, plant en dier in ere te houden. Bijvoorbeeld ook het Salesianenbosje aan de Hollebeek dat onze stadspolitici nog steeds willen verkavelen.

Wim Mertens
 Conservator Hobokense Polder

Van harte welkom op onze activiteiten !

Honden kunnen in ons natuurgebied Hobokense Polder mee aan de leiband, maar kunnen niet mee bij andere activiteiten.

Kostendelend vervoer (5 eurocent/km wordt op de afspraakplaats georganiseerd)

Kindvriendelijke tocht

Wandelingen begeleid door VMPA-gidsen, ook aangekondigd in de VMPA-kalender

Voor deze activiteiten dient ingeschreven te worden

Zaterdag 6 oktober 2007 om 10 u

Trefdag van Natuurpunt in Gent: Een blik op 2010

Info: Luk Smets, 03/289 73 66 - luk.smets@telenet.be

Ongetwijfeld staat zaterdag 6 oktober met een dikke fluostift aangeduid op jouw kalender. We verzamelen dan voor de jaarlijkse Trefdag van Natuurpunt.

Locatie is dit jaar Gent, vlakbij het station. In het plenaire gedeelte 's ochtends blikken we vooruit op 2010, we maken de link met de internationale campagne "Countdown 2010 - red biodiversiteit" en stellen jullie de nieuwe - overkoepelende - Natuurpuntcampagne voor.

Ook jullie mening is belangrijk, na een aanzet door een externe spreker geven we het woord aan jullie.

's Middags kan je nieuwe ideeën opsnuiven op de infomarkt of zie je je collega-Natuurpunters bij de

broodjeslunch.

In de namiddag voorzien we 2 blokken van 5 parallele sessies. De workshops gaan over de vertaling van de biodiversiteitscampagne naar jouw werking alsook over het betrekken van vrijwilligers bij de lokale werking, klimaatacties in jouw afdeling, ... We hopen dat er van elke afdeling een (grote) delegatie naar Gent komt.

Parallelprogramma voor partners is voorzien in de Gentse binnenstad. De hele dag is er kinderopvang en -animatie.

Deelname: 5 euro (normaal programma) - 10 euro (parallelprogramma): lunch is inbegrepen. Gratis voor kinderen. Einde om 17 u.

Zondag 7 oktober 2007 om 10 u

Ruiwandeling: een ondergronds avontuur in de buik van Antwerpen

o.l.v. Ruiengids van de stad Antwerpen

Info : Chris Verwaest 03/827 28 27 - chris.verwaest@skynet.be

De Antwerpse Ruien onthullen een stuk geschiedenis van de stad. Met de Ruiwandeling van 1,6 km nemen we een kijkje in de onderbuik van de binnenstad. Gelaarsd en gekleed in een ruienpak maken we met een ervaren gids een stevige, modderige, ondergrondse natuurwandeling. Tijdens dit avontuur vernemen we alles over de geschiedenis van de ruien en gaan we op ontdekkings-tocht in het ondergrondse gangenstelsel.

Al in de Middeleeuwen beschikte Antwerpen over een uitgekiend systeem met ruien, vlieten en vesten. Gegraven als afbakening van de stad dienden zij tot verdediging, afwatering van regenwater, en aanvoer van schoon water. Ook konden er kleine goederenshippen op varen. Pas eeuwen later werden de ruien gebruikt als riool. Het net werd door de eeuwen heen steeds verder uitgebouwd tot het in totaal 8 kilometer lang was, met wel 58 sluizen. Net als in andere Europese steden werden de grachten uiteindelijk overweld en ondergronds gemaakt. In de meer dan 200 gewelven van

het ruiennet kunnen wij nu door de geschiedenis van de stad wandelen. Oude sluizen, bruggen, nissen en werven spiegelen de stad boven ons hoofd. Vrijwel uitgestorven spinnensoorten leven hier nog rustig voort en wie weet welke bijzondere bewoners we nog zullen tegenkomen.

Praktisch: Voor de tocht krijgt iedere deelnemer een rui-uitrusting bestaande uit laarzen, een beschermingspak, zaklamp en een draagtasje om de eigen schoenen in mee te nemen. Hiervoor wordt een garantie gevraagd (vb identiteitskaart)

Trek makkelijke kleding aan (dames zeker geen rok!) en neem sokken mee. In de ruien is het 13 à 16°. Voorzie tijdens de tocht een tas voor al je persoonlijke spullen.

De ruiwandeling is niet geschikt voor kinderen jonger dan 12 jaar of mensen met een beperkt gezichtsvermogen. Een goede fysieke conditie is vereist. Afspraak ten laatste om 9.45 u aan het Ruihuis, Suikerrui 21 in Antwerpen.

Inschrijven door ZEER SNEL te telefoneren naar Chris Verwaest !

Zaterdag 13 oktober 2007 om 9 u

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

Info: André van Langenhove, 03/288 00 81

Van oktober tot en met maart worden in heel Europa op een vast weekend alle watervogels geteld.

Al verschillende jaren nemen we in Hoboken deel aan deze tellingen.

Wil je deelnemen aan zo'n telling, neem gerust contact op met André of kom naar de afspraakplaats.

Praktisch: Afspraak om 9 u aan de vijver halverwege de Scheldelei in Hoboken.

Meebrengen: warme, waterdichte kledij, verrekijker.

Je kan André ook mailen: andre.van.langenhove@versateladsl.be

Kuifeend

Zondag 14 oktober 2007 om 7.30 u

Trekvoegeexcursie in de Hobokense Polder

Gids: Luc Van Schoor

Begeleiding: Wim Mertens, 03/216 93 62 - wim.a.mertens@skynet.be

Na de theoretische cursus in september en het bezoek aan het ringstation in De Kuifeend in augustus sluiten we ons vogeltreknajaar af in het gebied dat we ondertussen zo goed kennen, onze eigenste Hobokense Polder. We gaan eens kijken welke en hoeveel vogels er langs de Schelde naar het zuiden trekken op zoek naar beter weer, maar vooral naar voedsel. Uit ervaring weten we dat bij geschikte weersomstandigheden vele honderden vogels van verschillende pluimage passeren, een spectaculaire ervaring.

Om een idee te krijgen, kan je een kijkje gaan nemen op de website www.trektellen.nl (klik op kaart en zoek bij de locaties Hobokense Polder), waar je de resultaten van enkele tellingen uit 2006 van Luc Van Schoor terugvindt. Bij 'goede trek' blijven we heel de tijd op de Schelde-

dijk of in de Graspolder op dezelfde plek staan. Bij 'mindere trek' gaan we al wandelend zoeken naar de trekvogels die even in de Hobokense Polder vertoeven. Je kan ook deelnemen aan de andere trektellingen in oktober met Luc (zie blz 20)

Praktisch: We spreken af om 7.30 u aan station Hoboken Polder, zodat we tegen zonsopgang (8 u) paraat staan aan de Schelde. Je mag altijd later komen maar dan moet je ons wel even zoeken (op Scheldedijk of langs wandelpad door het begrazingsgebied). Meebrengen: verrekijker, (zeer) warme kledij ook als het niet zo koud

Rustende aalscholvers

lijkt. Als de weersomstandigheden meezitten, gaan we lange tijd (minstens 3 uur) stil staan, dan krijg je zelfs koude voeten bij 10°C!; eventueel warme drank. Einde omstreeks 11 u.

Woensdag 17 oktober 2007 om 19.30 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus !!!

Alle geïnteresseerden welkom!

Zaterdag 20 oktober 2007 om 10 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 of Wim Mertens, 03/216 93 62

Enmaal per maand werken we in het weekend een halve dag in de Hobokense Polder.

We kunnen ieders hulp gebruiken om het natuurbeheer uit te voeren: jong en oud, man en vrouw, ...

Vandaag gaan we het veldje aan het Barberven maaien.

Vele handen maken het werk lichter en geven ook een fijne sfeer. Dus welkom !

Gelieve voor de afspraakplaats even contact op te nemen met Danny. Einde voorzien omstreeks 13 u.

Zondag 21 oktober 2007 om 9.30 u

Herfstwandeling in de Hobokense Polder

Gidsen: Gilbert Van Ael en Siegfried Calberson

Info: Annie Van Zwieten, 03/828 37 60

Kom genieten van de kleurenpracht, die de herfst biedt. De bloemen zijn wel uitgebloeid, maar elke plant heeft toch zijn eigenaardigheden zodat er nog genoeg te observeren valt. Vele vogels zijn reeds naar hun

winterkwartieren vertrokken. Water- vogels die hier overwinteren, kunnen we observeren aan de grote plas- sen. Met wat geluk zien we ook onze natuurbeheerders: de Konikpaarden en de Gallowayrunderen.

Praktisch: afspraak aan station Hoboken Polder, einde Berkenrodelei om 9.30 u. Einde omstreeks 12.30 u
Meebrengen: waterdicht schoeisel en verrekijker

Zondag 28 oktober 2007 om 8.15 u

Het kasteel van Horst, de Wingevallei en het Walenbos: unieke landschappen!

Gids, leiding en info: Frans Thys, 03/830 20 51

De laatste zondag van oktober maken we een wandeling door een landschap dat niemand onberoerd laat: de vallei tussen Tielt-Winge en Kortrijk-Dutsel. We verkennen geen deel van West-Vlaanderen, zoals de voorzetsels 'Tielt' en 'Kortrijk' doen veronderstellen, maar wel een deel van het Hageland ten zuiden van Aarschot.

De voormiddagexcursie starten we aan de fraaie 17° eeuwse waterburcht van Horst, het domein waar stripfiguur de Rode Ridder heel wat avonturen beleeft. Tussen stevige rijen Hagelandse heuvels door stroomt daar de Winge, een zijrivier van de Demer, in een gevarieerd landschap met loofbos, weilanden en een enkele akker. We kunnen er volop genieten van de herfstkleuren en, gezien water nooit ver weg is, wachten mogelijk ook enkele mooie vogelwaarnemingen.

Een korte klim leidt ons tot de St. Jobweg, een oude bedevaartsweg met mooie zichten op de Wingevallei. Onderaan de Benninksberg (een heidereservaat) dalen we af naar deze vallei. Spoedig komt de watermolen van de Heilige Geest in zicht. Verder wacht ons in St.-Pieters-Rode ook nog een fraai stukje 17° eeuwse architectuur: een statige pastoorswoning, omgeven door water. Kortom, landschap, natuur en architectuur volgen elkaar op en zorgen voor heel wat afwisseling!

In een plaatselijke herberg eten we onze boterhammen op, waarna we het Walenbos in herfsttooi gaan ver-

kennen. Momenteel wordt door de Vlaamse gemeenschap reeds 220 hectare van dit opmerkelijke bos als natuurreservaat beheerd. Het Walenbos is ongetwijfeld het meest uitgestrekte elzenbroekbos dat Vlaanderen rijk is. Ook andere vegetatietypes zijn aanwezig.

Heel opmerkelijk voor dit bos is de hoge grondwaterstand, waardoor de bospaden die kriskras door het gebied lopen, niet altijd even gemakkelijk begaanbaar zijn. Maar juist dit is een van de charmes van het Walenbos, waar het beheer beoogt een spontaan evoluerend natuurbos te laten ontstaan. Een bos waar ree, vos, steenmarter, bunzing, gladde slang, hazelworm, maar ook hagedissen, amfibieën en insecten ('s zomers miljoenen muggen en steekvliegjes!), naast vogels als buizerd, sperwer, havik, torenvalk, bosuil, zwarte specht en houtsnip zich thuis voelen.

Gezien de vochtige aard van dit Walenbos, vooral het noordelijk deel naar de Mottebeek toe, groeien er veel mossen, varens en zegge-soorten. En hoewel we naar een vegetatief rustige periode gaan, valt ook op het vlak van planten en paddestoe- len zeker nog wat te zien.

Praktisch: vertrek om 8.15 u in Hoboken, Kioskplaats (parking) met eigen wagens (kostendelend samenrijden aan 5 eurocent/km, d.w.z. ca. 6 euro/persoon). Aansluiten om 13u45 nabij St.-Joris-Winge voor het namid-

Kasteel van Horst

daggedeelte (Walenbos) is mogelijk, mits vooraf af te spreken met Frans. Meenemen: stevige stapschoenen (voormiddag) én laarzen (namiddag), verrekijker, vogelgids, picknick (drank verkrijgbaar). Wandelaafstand: voormiddag 8 km, namiddag 7 km. Terug in Hoboken omstreeks 18.30 u.

Voorinschrijven verplicht. Om iedereen de mogelijkheid te geven mee te gaan, ook degenen die geen auto hebben en die moeilijk Hoboken kunnen bereiken, vragen we alle deelnemers Frans (tel. 03/830 20 51) of Danny (tel. 03/828 64 03) te **verwittigen tussen 1 en 25 oktober.** Wij zorgen er dan voor dat wie niet in Hoboken kan geraken op een haalbare plaats wordt opgepikt.

Zaterdag 10 november 2007 om 10 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 of Wim Mertens, 03/216 93 62

Vandaag maaien we de Metaalstraat en langs de spoorlijn.

Voor verdere praktische afspraken: zie kalender 20 oktober

Zaterdag 17 november 2007 om 9 u

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

Info: André van Langenhove, 03/288 00 81

Voor verdere praktische afspraken: zie kalender 13 oktober

Zondag 18 november 2007 om 10 u

Dag van de Natuur: Natuurwerkdag in de Hobokense Polder

Info: Wim Mertens, conservator Hobokense Polder, 03/216 93 62

De Dag van de Natuur, het derde weekend van november, was al enkele jaren een groot succes in onze afdeling.

Het moet ook dit jaar een dag worden, waarop heel wat werk verzet wordt in onze Polder. De bedoeling is en blijft om zoveel mogelijk mensen te betrekken bij het beheer van het natuurgebied. We willen ook aan de "buitenwereld" de inzet van zoveel vrijwilligers belichten. We willen veel nieuwe mensen en zeker ook jeugd aantrekken.

Daarom hebben we leerlingen (én hun ouders) van enkele Hobokense scholen uitgenodigd om eens een dagje natuurbeheer in te schrijven in hun weekendprogramma.

Maar ook jij, beste Natuurpunter, bent van harte uitgenodigd om die dag de handen uit de mouwen te steken.

Wat gaan we doen? Er zullen voornamelijk natuurwerken uitgevoerd worden als verwijderen van Japanse duizendknoop, gras- en maaibeheer, aanleg van wandelpad.

Praktisch:

We komen samen aan de toegangsweg halverwege de Scheldelai, waar we ook twee jaar geleden op de Dag van de Natuur letterlijk onze tenten hadden opgeslagen.

Er wordt gewerkt van 10 u tot 12.30 u en van 13.30 u tot 16 u.

Wij zorgen de hele dag voor gratis dranken (frisdranken, thee, koffie). Wie de hele dag komt werken, krijgt 's middags ook warme soep. Al wie komt helpen, krijgt bovendien een prachtige **draagtas** met daarin een resem heerlijke producten en nuttige informatie.

Meebrengen: warme kledij en laar-

Tafeleend

zen, picknick als je de hele dag komt helpen (soep is gratis). Van harte welkom!

Zondag 18 november 2007 om 14 u

Dag van de Natuur

Natuurwandeling in de Hobokense Polder

Gidsen: Siegfried Calbersen en Michel Van Megroot

Info: Annie Vandeweyer - Van Zwieten, 03/828 37 60

Voor de laatste maal dit jaar trekken we de Hobokense Polder in voor een flinke wandeling langsheen koeien en paarden, die nu hun wintervacht krijgen of reeds hebben. Een dikke warme jas voor de winter!

Zelf halen we zeker en vast een frisse neus! En vermits het ook Dag van de Natuur is en er flink gewerkt wordt in de Hobokense Polder gaan

we ook een kijkje nemen bij deze natuurwerken.

Praktisch: Afspraak aan station Hoboken Polder, einde Berkenrodelei en dit om 14 u. Einde is voorzien rond 17 u.

Mee te brengen: stevige wandelschoenen; bij regenweer zijn laarzen noodzakelijk.

Woensdag 21 november 2007 om 19.30 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus

Alle geïnteresseerden welkom!

Zaterdag 24 november 2007 om 9 u

Behaag Natuurlijk 2007: bedelingsdag van het plantgoed

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 - info@hobokensepolder.be

Wij vragen enkele uurtjes van uw tijd ten voordele van de natuur!

Elders in dit tijdschrift kan u uitgebreide informatie vinden over deze haagplantactie van Natuurpunt, met steun van de gemeentebesturen en milieuraden. Het plantgoed voor onze actie wordt geleverd door een boomkweker.

De bedeling van de pakketten aan het publiek gebeurt van 9 tot 12 u door vrijwilligers. Help uw vereniging

de natuur promoten en spendeer enkele uurtjes om de Behaag Natuurlijkactie te ondersteunen.

Praktisch: Afspraak in het Nieuw stedelijk serrecomplex, Neerlandweg, Wilrijk
Bedeling plantpakketten aan het publiek: 9 tot 12 u
Meebrengen: werkhandschoenen
Alvast bedankt voor uw medewerking.

Zaterdag 24 november 2007 om 19.30 u

Info-avond over Vogelbescherming

Presentatie: Jan Rodts

Info: Frans Thys, 03/830 20 51 of Ria Thys, 03/289 73 66

Hoe werken in Vlaanderen de opvangcentra voor vogels en wilde dieren? Heeft Vlaanderen nog veel problemen met vogelvangsters? Hoe is het gesteld met de jacht en vogelvangst in landen als Italië, Frankrijk en Malta? Is de internationale handel in exotische vogels nog altijd een aanslag op de natuur? Komt Vogelbescherming Vlaanderen vzw ook in actie bij olierampen op zee? Hoe kunnen we de gevaren van botulisme voor watervogels verminderen?

Ziedaar enkele vragen die zeker aan bod komen tijdens deze avond die verzorgd wordt door Jan Rodts, het boegbeeld van Vogelbescherming Vlaanderen vzw. Je hebt Jan zeker al op TV gezien als het gaat om het bevrijden van roofvogels en uilen uit opslagplaatsen of wanneer niet-inheemse vogels moeten gerepatriëerd worden naar hun land van herkomst.

Door middel van een PowerPoint-presentatie met heel wat mooie en sprekende foto's geeft Jan Rodts uitleg hoe vogels beschermd worden en welke gevaren vogels toch nog lopen door menselijk handelen. Tevens

bringt Jan een amateurfilm mee die gedraaid is op Malta, waaruit je kunt opmaken hoeveel gevederde vrienden daar nog sneuvelen door vogelvangst.

Uiteraard bestaat ook de mogelijkheid om vragen te stellen rond al deze onderwerpen. Kortom, dit wordt een zeer leerzame avond die geen enkele natuurliefhebber wil missen!

Praktisch:

deze avond gaat door in de stedelijke school van Polderstad, Veerдамлаан 15, Hoboken.

Aanvang: 19.30 u, einde: 22.20 u.
Inkom: 2 euro (volwassenen), 1 euro (studenten tot 16j.), maximum 5 euro per gezin.

De school van Polderstad is gemakkelijk bereikbaar met openbaar vervoer. Autobus 13 komende van de Rijnkaai via de Leien, Antwerpen Zuid en de Emiel Vloorsstraat (Kiel) heeft haar eindhalte in Polderstad, op 2 minuten gaans van de school. Er passeert een bus om 18.51 u aan de Teniersplaats in Antwerpen die om 19.18 u in Polderstad is. Terug vertrekt de bus om 22.33 u uit Polderstad.

Grauwe kiekendief op doortrek - Potentiële schietschijf op Malta

Een toemaatje: iedere aanwezige ontvangt gratis het laatste nummer van 'Mens en Vogel', het mooi geïllustreerde tijdschrift van Vogelbescherming Vlaanderen. Wie deze avond besluit lid te worden van Vogelbescherming (15 euro/jaar) krijgt ineens als welkomstgeschenk een prachtige zelfbouwnestkast mee van 'Dieren in Nesten' (waarde 9,95 euro).

Zaterdag 15 december 2007 om 9 u

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

Info: André van Langenhove, 03/288 00 81

Voor verdere praktische afspraken: zie kalender 13 oktober

Zaterdag 15 december 2007 om 10 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 of Wim Mertens, 03/216 93 62

Vandaag maaien en kappen we voor de uitbreiding van het raster.

Voor verdere praktische afspraken: zie kalender 20 oktober

Zondag 16 december 2007 om 8.15 u

Landschapswandeling Mortelen-Scheeken (Nederland)

Gids, leiding en info: Danny Jonckheere, 03/ 828 64 03

De Mortelen vormt het grootste landschapsreservaat van Noord-Brabant. Het is een zeer kleinschalig gebied, dat gespaard gebleven is van ruilverkaveling. Het is een goed voorbeeld van hoeven- en kampenlandschap. Dit ontginningslandschap ontstond in de loop van de 12de eeuw, aan de rand van kransakkerdorpen.

Na de middag trekken we naar Valkenswaard naar een natuurgebiedje van ongeveer 700 ha. De namen Valkenhorst en Valkenswaard slaan op de vroegere valkenvangst, waarvoor de open grote heide een ideaal gebied was. Het gebied wordt begrensd met de Tongelreep die naar het zuiden verder weg kronkelt door het staatsreservaat Strabrechtse heide.

Deze Tongelreep werd omgetoverd tot een gebied met vele visvijvers, die meestal voor de karperskweek worden gebruikt. Het oostelijk deel van het gebied bestaat voor een groot stuk uit cultuurlandschap met hier en daar landbouw en verder jonge heide-ontginning en grove dennenbos, dat wordt gedund en geleidelijk omgevormd wordt tot gemengd bos. Er wordt op een stuk van 100 ha begraasd met Schotse

hooglanders.

Broedvogels hier zijn havik, buizerd, sperwer, boomvalk, wulp, veldleeuwerik en boomleeuwerik.

Praktisch:

Vertrek om 8.15 u in Hoboken, Kioskplaats (parking) met eigen wagens (kostendelend samerijden aan 5 eurocent/km d.w.z. ca. 10 euro/persoon.

Meenemen: stevige wandelschoenen, verrekijker, vogel- en plantengids, picknick en drank.

We trachten ergens op de middag in een cafeke onze bokes op te eten.

Wandelafstand: ongeveer 10 km.

Terug in Hoboken omstreeks 19 u.

Inschrijven verplicht.

Om iedereen de mogelijkheid te geven mee te gaan, ook degenen die geen auto hebben en moeilijk Hoboken kunnen bereiken, vragen we alle deelnemers Danny (0478/33 24 27) of Ria (03/289 73 66) te verwittigen voor 10 december. Wij zorgen er dan voor dat wie niet in Hoboken kan geraken op een haalbare plaats wordt opgepikt.

Havik

Woensdag 19 december 2007 om 19.30 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus

Alle geïnteresseerden welkom!

Zondag 13 januari 2008 om 10 u

Overwinterende watervogels op de Zeeschelde Boottocht met de Jan Plezier

Gids: Tom Ysebaert (Centre for Estuarine and Marine Ecology)
Leiding: Luk Smets tel. 03/289 73 66 - luk.smets@telenet.be

Schelde, grootstad, haven, industrie, vervuiling,.. Heel wat mensen denken dat daar geen vis meer rondzwemt. Nochtans is de Schelde een vitale en lenige brok natuur, die volgens oeroude regels stroomt en werkt. Langs deze Schelde is heel wat natuur overgebleven. Sinds begin van de jaren negentig wordt ernstig werk gemaakt van de verbetering van de waterkwaliteit. Het einddoel is nog lang niet bereikt, maar verbetering is duidelijk merkbaar. Het leven in het water wordt opnieuw soortenrijker. De vispopulatie herstelt spectaculair. De Schelde wordt opnieuw bevlogen door duizenden watervogels.

Het is sinds januari 2005 geleden dat we de overwinterende watervogels konden bewonderen van op het water. De boottocht kende toen een groot succes zowel wat betreft aantal deelnemers als waarnemingen. Van de eenden zijn wintertaling, wilde eend, tafeleend en krakeend de belangrijkste overwinteraars. Met uitzondering van wilde eend komt meer dan 1 % van de totale Noordwest-Europese populatie overwinteren in de Zeeschelde. Voor krakeend is dit zelfs meer dan 6 %. Voor Vlaanderen betekent dit dat de Zeeschelde in de winter 50 tot 60 % van de win-

Jan Plezier II

tertalingen, ongeveer 30 % van de krakeenden en pijlstaarten en 10% van de wilde eenden herbergt. De Zeeschelde vormt dan ook één van de belangrijke overwinteringsgebieden voor watervogels in Vlaanderen. (gegevens www.inbo.be)

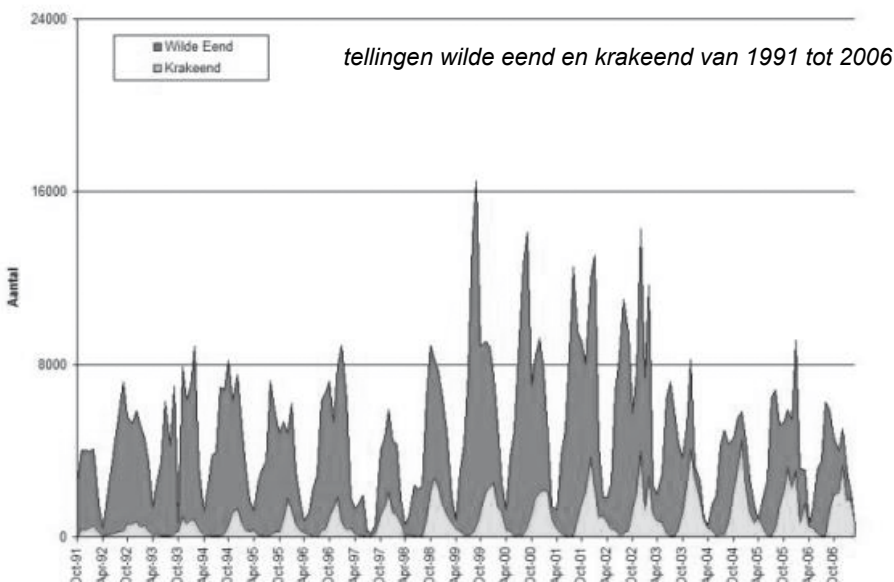
We varen stroomafwaarts voorbij Antwerpen tot het Verdrongen Land van Saeftinghe. Daarbij maken we maximaal gebruik van het getij. Tom Ysebaert zal ons alles vertellen over het ecologisch herstel van het Schelde-estuarium. Tom is postdoctoraal rearcher in de Department

of Spatial Ecology te Yerseke, welke het dynamisme van de habitats van estuaria en kusten bestudeert. Tijdens de boottocht staan vooral de watervogels in de belangstelling. De mooie natuurbeelden met typische rietlanden en wilgenvloedbossen krijg je er als toemaatje bovenop. En met wat geluk vinden we wat zeehonden.

Praktisch: De boottocht maken we samen met onze vrienden van Natuurpunt Rupelstreek, die reeds in Hemiksem op de boot stappen. Wij stappen op om 10 u aan de aanlegkade van de veerdienst Hoboken-Kruikeke te Hoboken. Met de boot Jan Plezier 2 varen we tot Walsoorde (voorbij Saeftinghe). We stappen niet uit. Terug te Hoboken rond 16 u. De overdekte zitruimten zijn verwarmd, maar de fervente vogelaars kunnen op het open dek hun hartje ophalen.

Meebrengen: winddichte en warme kledij, verrekijker, telescoop, fototoestel, picknick, drank is te koop op de boot alsook soep.

Inschrijven door storting op onze rekening (zie blz 2) van 14 euro per persoon, kinderen tot 16 jaar betalen 9 euro. Vermeld "Scheldeboottocht" + aantal personen.

Zondag 27 januari 2008 om 8.15 u

Vogeltocht naar Zuid-Holland:

Op zoek naar ganzen, watervogels en ....nieuwe natuur !

Gids: Luc Van Schoor

Info: Ria Thys 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

in Nederland eigenlijk nauwelijks ziet. Tussen 2005 en voorjaar 2007 is er hard gewerkt aan de inrichting van Tiengemeten van landbouw- naar natuurgebied. Begin september werd de dijk doorstoken zodat een groot deel van het eiland is overgeleverd aan het water. Het Haringvliet zou van 2015 terug een echt getijdenwater worden met gecontroleerd openstellen van de zeesluizen.

Wil u wat meer voorafgaandelijke info lezen over het prachtige natuurproject Tiengemeten, lees dan het uitgebreid artikel van Luc van Schoor in het Polder.blad van januari.

Elke winter komen zowat een miljoen ganzen vanuit de arctische streken naar de lage landen afgezakt. In Nederland en Vlaanderen zijn al aardig wat rust- en foerageerplaatsen voor de 'winter ganzen' beschermd. Sommige soorten zoals kolgans en brandgans zijn voornamelijk graseters; andere zoals rietgans verkiezen akkers met oogstresten en nog andere zoals rotgans hebben een voorkeur voor zee gras en brakwaterplanten.

Deze verschillende voedselkeuze en het sociale gedrag van ganzen trekt de belangstelling van heel wat natuurfreaks. Vandaag bezoeken we enkele merkwaardige vogelgebieden in Zuid-Holland, waarbij we naast de

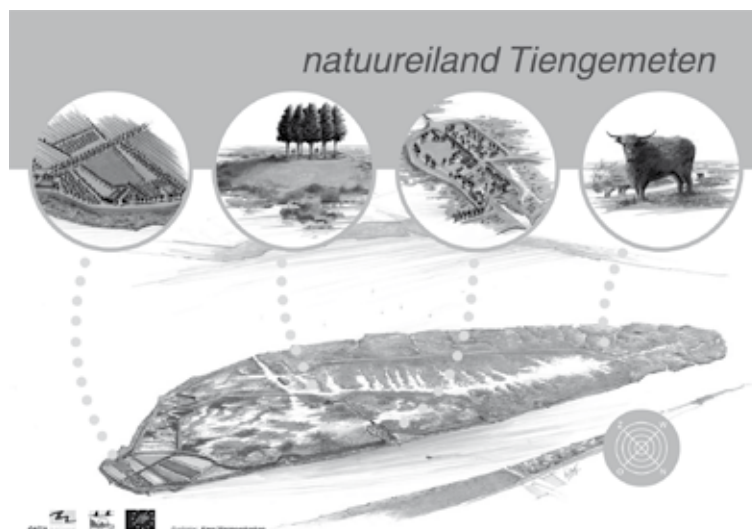
lige bodem. Dat komt omdat de getijdenkreeken die hier vroeger liepen, zand en klei hebben afgezet.

Smalle en onverharde wegetjes doorsnijden het gebied en maken het onmogelijk om er met een bus doorheen te rijden. We bezoeken dit gebied dan ook best per wagen of te voet, waarbij we kennis kunnen maken met een 5-tal ganzensoorten.

Na het bezoek aan het Oudeland van Strijen rijden we naar de **Korendijkse slikken**, bijna 500 ha natuur, waarvan ruim 100 ha prima ganzengraslanden. Vanaf de dijk heb je hier een prachtig zicht op de groepen van duizenden grauwe en vooral brandgans. Het is hier ook uitkijken naar grote zilverreiger en meerdere roofvogels.

Rond de middag brengt Luc ons naar **Tiengemeten**: het laatste echte eiland van ZW-Nederland, een bootreisje verwijderd van de vaste wal.

Na uiteenlopende plannen voor het eiland (van kerncentrale, vakantiepark tot baggerstort) besloot de overheid in 1994 dat Tiengemeten natuurgebied zou worden, beheerd door de vereniging Natuurmonumenten

ganzen ook de andere watervogels zeker niet vergeten.

We rijden om te beginnen rechtstreeks naar het **Oudeland van Strijen**, één van de beste ganzenpleisterplaatsen en weidevogelgebieden in de delta. Dit Oudeland van Strijen, iets ten zuiden van grootstad Rotterdam, is een polder met oude historische graslanden met hobbe-

Er gebeurt iets groots, iets fantastisch op Tiengemeten, temidden van het Haringvliet !

Het hele landbouweiland, duizend ha groot, wordt in één keer puur natuur. Echt wilde natuur, met stromende geulen en kreeken. Waar je eindeloos kunt wandelen door gebaad en ongebaand terrein. Tiengemeten groeit uit tot een natuurgebied zoals je dat

Het eiland is dus maar net 'klaar' en daarom gaan we er eens een kijkje nemen via één van de drie wandelwegen en het informatiecentrum.

Wie de oversteek naar natuureiland Tiengemeten maakt, raakt onherroepelijk onder de indruk van de rust, de ruimte en de weidsheid. We kijken uit naar allerlei eenden, ganzen en roofvogels....ja, wie weet misschien ook naar de imposante zeearend.

Het wordt, mits een schappelijk weertje, alleszins een gevarieerde dag waar menig vogel- en natuurliefhebber kan van genieten. Zorg dat je erbij bent!

Praktisch: vertrek om 8.15 u op de Kioskplaats in Hoboken met eigen wagens (kostendelend samenrijden aan 5 eurocent/km).

Meebrengen: zeer warme en regenbestendige kledij, stevige stapschoenen en laarzen, verrekijker, vogelgids, picknick.

Wandelafstand: voormiddag ca. 2 km, namiddag: ca. 8 km.

Terug in Hoboken omstreeks 19 u.

Voorinschrijven aangewezen, dus graag een telefoontje voor 25 januari naar Luk en Ria Smets-Thys, 03/289 73 66

De tocht zelf is gratis, maar gelieve wel 2 euro te voorzien voor de retourvaart naar en van het eiland Tiengemeten.

Cursus “Gewriemel zonder piemel”

Cursusbegeleiders:

Theorie: Bart Hellemans - Praktijk: Danny Jonckheere

Paddenkoppel in amplexus

Vanaf februari (in 2007 was het zelfs al in januari nodig!) kunnen we ons weer verwachten aan paddentrek naar en van ons natuurgebied de Hobokense Polder.

Al jarenlang kunnen we met de hulp van tientallen vrijwilligers padden, kikkers en salamanders helpen bij hun tocht naar hun liefdespoelen. Maar heel vaak krijgen we vragen van de deelnemers om meer te vernemen over deze dieren.

Vandaar dat we een tweedelige amfibieëncursus inrichten zowel voor de vrijwilligers aan de paddenoverzet als voor alle geïnteresseerden!

slogan heeft, kan dit komen beluisteren op de amfibieëncursus.

Wil je weten wat het woord “sterrenschot” wil zeggen of een innige “amplexus”, dan moet je zeker deelnemen aan deze korte cursus. Wie weet kan je nog iets opsteken om mee te doen aan de canvascrack. Verschillende inheemse amfibieën zullen worden toegelicht en kunnen met een beetje geluk worden bekeken op de praktijkdag.

Ook zullen we na de cursus voor eens en voor altijd het verschil tussen hagedis en salamander kennen,

Voor de theorieles doen we beroep op Bart Hellemans, voorzitter van de amfibieënwerggroep Hyla. De praktijkles wordt gegeven door onze eigen voorzitter Danny Jonckheere.

Sinds vorig jaar is de werkgroep Hyla gestart met het project “Gewriemel zonder piemel”. Wie wil weten vanwaar Hyla deze gekke

evenals dat van een kikker en een pad. Wie zich nu al niet kan inhouden, moet maar eens een bezoekje brengen op de website: www.hylawerkgroep.be

Wie een tuinvijvertje bezit, kan de actie van Hyla reeds ondersteunen; maar wie twijfelt aan een soort, kan de onzekerheid wegnemen na het volgen van de cursus. Tot dan.

Theorie: Dinsdag 15 januari 2008 van 19.30 u tot 22.30 u in Zaal Moretus, Berkenrodelei 34 in Hoboken.

Praktijk: Zaterdag 17 februari 2008 van 10 u tot 12 u. Samenkomst aan het station Hoboken Polder. Voorzien: warme kledij en stevige (modderbestendige) schoenen. Eventueel: een thermos met warme drank.

De tweedelige cursus kost **6 euro voor Natuurpuntleden** en 9 euro voor niet-leden, cursusboek inbegrepen.

Inschrijving is definitief **na storting van het deelnamebedrag** op rekening 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder met als mededeling “Cursus amfibieën” en je telefoonnummer.

Cursusverantwoordelijke: Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Te koop: Natuur.kalender 2008

Traditiegetrouw vind je 13 schitterende foto's, waarin het Vlaams natuurschoon op een prachtige manier aan bod komt.

Uitzicht: 13 recto-verso bladen (cover en 12 maanden). Op de rectozijde wordt telkens een foto afgedrukt, de versozijde bestaat uit de kalendergegevens. De bladen zijn aan elkaar gehecht met een ringsysteem. Het gesloten formaat is 33,5 cm x 23 cm, het open formaat is 33,5 cm x 46 cm.

De verkoopprijs van de kalenders bedraagt 7,50 euro (incl. BTW).

Hiermee steunt u het natuurbehoud in onze regio.

Te bestellen door betaling van het juiste bedrag op onze rekening (zie blz 2) met vermelding kalender 2008 + aantal. Levering binnen de afdelingsgrenzen voorzien in november/december.

Ook verkrijgbaar bij:
André Driesen,
Krekelsestraat 124 Hoboken,
tel 03 829 19 10

Wandelweekend in de Westhoek

Vrijdagavond 25 april t.e.m. zondagnamiddag 27 april 2008

Gids: Marnix Lefranc

Organisatie: Luk en Ria Smets-Thys

Na het geslaagde weekend in de Voerstreek dit jaar, kiezen we voor 2008 helemaal de andere kant van Vlaanderen: de Westhoek. Geboren en getogen Westvlaming Marnix Lefranc nodigt ons uit voor een bezoek aan "zijn" Westhoek.

We verblijven op een vakantiehoeve De Torreele in Wulpen (Koksijde). Deze staat dat weekend volledig ter onzer beschikking. Info over deze vakantiehoeve kan je vinden op www.detorreele.be.

Op zaterdag gaan we wandelen in de natuurgebieden van De Panne: Calmeynbos, Krakeelduinen, Westhoekreservaat, Houtsaegherduinen, Kerkepannebos en de Oosthoekduinen met bijhorende duinzoom. Hierbij komt het Westhoekreservaat uitgebreid aan bod. Dit reservaat is het grootste aaneengesloten duingebied van onze kust (340 ha). Bijzonder aan het gebied is het feit dat het in zijn eentje nagenoeg alle karakteristieke duinvegetaties van onze kust herbergt: een variatie die zich weerspiegelt in een enorme soortenrijkdom. Zo huizen er in de Westhoek meer dan 500 verschillende soorten planten - dat is maar liefst één derde van de Vlaamse flora.

Het gebied is ook een prima broedplaats voor veel vogels waaronder nachtegaal, grasmus, zwartkop, kuifleeuwerik, ... Ongetwijfeld zullen we heel wat vogels waarnemen die nog op doortrek zijn.

Nóg uniek aan de Westhoek is dat de dynamiek van duinvorming hier nog in al zijn stadia kan worden waargenomen. Zeereep-, loop- en paraboolduinen, duinpannen, grijze en blonde duinen, duingraslanden en kalkmoerassen getuigen er van een levend landschap. De natuurwaarden van het Westhoekreservaat hebben internationale allures: de unieke habitats genieten dan ook Europese bescherming.

In de overige natuurgebieden genieten we van nog meer natuurpracht.

Zo is er in de Oosthoekduinen een mooie overgang van duin naar polder. Op het strand hebben we aandacht voor de vele zee-organismen of de restanten ervan (schelpen, wieren, ...) die aanspoelen.

Op zondag bezoeken we twee bijzondere natuurgebieden die langs de IJzer liggen: de IJzermonding en de Blankaart. De IJzer is de enige waterloop die aan onze kust in zee uitmondt. Langsheen deze monding ligt de IJzermonding, een gebied van 130 ha bestaande uit een getijdgebied met slikken en schorren dat overgaat in een duinlandschap. Naast de typische flora van slikken en schorren hebben we ook oog voor de vele steltlopers die er komen foerageren. Hier hebben we een redelijke kans om zeehonden te spotten.

De Blankaart maakt deel uit van de IJzerbroeken. Dit zijn laaggelegen, drassige weiden en hooilanden die het winterbed van de IJzer vormen. Bij overvloedige regenval en tijdens de wintermaanden staan delen van de IJzerbroeken heel regelmatig onder water. Centraal en op het laagste punt van de broeken ligt de Blankaart. De Blankaart is momenteel 260 ha groot en bestaat uit een 50 ha ondiepe vijver, 20 ha rietmoeras, 180 ha hooi- en weilanden

en een kasteel met park. Alles bij elkaar is het een vogelparadijs met internationale uitstraling. Naast de vele riet- en watervogels als kleine karekiet, rietzanger, wilde eend, fuut en dodaars hebben we ook kans op bruine kiekendief en boomvalk.

Praktisch:

- Deelname in de onkosten zal ongeveer 115 euro bedragen. Hierin is gids, overnachting, 2 ontbijten, 2 picknicks en een verzorgd avondmaal inbegrepen.
- Vervoer met eigen wagens volgens het principe "kostendelend samenrijden" aan 5 eurocent per km. Voorzie hiervoor ca. 18 euro, te betalen aan de chauffeur.
- Inschrijving **door storten van een voorschot van 40 euro** op rekening 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder met vermelding "Westhoek". Zet daarbij het woord "chauffeur", indien je bereid bent met je auto 4 deelnemers, jezelf inbegrepen, te vervoeren.
- De deelnemers zullen enkele weken voor vertrek een brief ontvangen met deelnemerslijst, praktische richtlijnen, een voorgestelde wagenverdeling en een vraag tot betaling van het saldo.
- Meer info: luk.smets@telenet.be of 03/289 73 66

Behaag..Natuurlijkactie 2007

Reeds vele jaren participeert het district Hoboken in onze actie Behaag..Natuurlijk-actie. Dit jaar neemt onder impuls van de milieudienst heel de stad Antwerpen deel !

Waarom streekeigen groen ?

Hagen, houtkanten en bomenrijen zijn in ons cultuurlandschap vaak de enige verbindingswegen tussen de overgebleven natuurgebieden. Gemengde hagen en houtkanten in landelijke gebieden en privé-tuinen kunnen samen groene linten vormen en zo gedeeltelijk zorgen voor vervanging van de verdwenen struvelen, houtkanten en hakhoutbosjes. Op deze wijze zal de waarde van het landschap zowel voor plant en dier als voor de wandelaar verhogen.

De voordelen van streekeigen groen tegenover uitheems (sier-)groen zijn immers talrijk. Streekeigen bomen en struiken groeien sneller, zijn beter bestand tegen de grillen van ons klimaat en allerlei ziekten... en zijn heel wat vriendelijker voor uw portemonnee.

Welke planten?

I. Haagpakketten:

Er worden 10 verschillende pakketten aangeboden, naargelang de ruimte die u wenst te beplanten. Het plantgoed van pakketten 1 tot 10 is tussen 80 en 100 cm hoog. De prijzen van de pakketten liggen door de massale samenaankoop veel lager dan de kleinhandelsprijs. Bovendien leert de ervaring ons dat door de boomkweker zeer degelijk plantmateriaal geleverd wordt.

Pakket 1: Houtkant

Soorten: zomereik, es, winterlinde, zoete kers, vogelkers, lijsterbes. 12 planten: 6 soorten, 2 planten per soort. Goed voor 20 m. **Prijs: 4,50 euro.**

Pakket 2: Houtkant natte en moeilijke gronden

Soorten: zwarte els, grauwe wilg, schietwilg, boswilg, Gelderse roos en

Bessen van de meidoorn

es. 12 planten: 6 soorten, 2 planten per soort. Goed voor 20 m. **Prijs: 4,50 euro.**

Pakket 3: Geschoren haag

Soorten: wilde liguster, veldesdoorn, rode kornoelje, haagbeuk en Gelderse roos. 25 planten: 5 soorten, 5 planten per soort. Goed voor 8 m. **Prijs: 9,50 euro.**

Pakket 4: Doornhaag

Soorten: sleedoorn, meidoorn, egelantier, hondsroos. 4 soorten, 6 planten per soort, totaal 24 planten. Goed voor 8 m. **Prijs: 8 euro.**

Pakket 5: Bloesem- en bessenhaag

Soorten: sleedoorn, meidoorn, Gelderse roos, rode kornoelje, sporkehout en wilde kardinaalsmuts. 6 soorten, 4 planten per soort, totaal 24 planten. Goed voor 8 m. **Prijs: 8,50 euro.**

Pakket 6: Veldesdoornhaag

Soort: veldesdoorn - 25 planten. Goed voor 6,25 m. **Prijs: 9 euro.**

Pakket 7: Haagbeukenhaag

Soort: haagbeuk - 25 planten. Goed voor 6,25 m. **Prijs: 14 euro.**

Pakket 8: Meidoornhaag

Soort: eenstijlige meidoorn - 25 planten. Goed voor 6,25 m. **Prijs: 9 euro.**

Pakket 9: Beukenhaag

Daar we het natuurlijk karakter van onze planten sterk willen promoten, leveren we uitsluitend de groene natuurlijke variant en niet de rode kweekvorm.

Soort: beuk - 25 planten. Goed voor 6,25 m. **Prijs: 15 euro.**

Pakket 10: Vogelbosje

Soorten: sleedoorn, meidoorn, Gelderse roos, rode kornoelje, sporkehout en hazelaar. 6 soorten, 2 planten per soort, totaal 12 planten. **Prijs: 4,50 euro.**

II. Knotwilg

Een mooie landelijke knotwilg bekomt u door het aanplanten van een knotwilgpoot. Dit is een tak afgehakt van een andere knotwilg, ongeveer 2,5 m lang en 4 tot 6 cm doorsnede. Indien deze poot ongeveer 60 cm diep wordt geplant, zal ze uitgroeien tot een volwaardige knotwilg. **Prijs: 2 euro.**

III. Bomen

We bieden 2 bomen aan van soorten die in de wilde natuur zeldzaam zijn geworden. Het gaat om de **veldesdoorn (prijs: 22 euro)** en de **mispeel (prijs: 20 euro)**. De aangeboden bomen hebben een stamomtrek van 10 à 12 cm op 1 m hoogte. Er wordt een steunpaal meegeleverd.

IV. Klimplanten

Dit jaar bieden we opnieuw klimplanten aan. Klimplanten zijn helemaal in. Ze groeien en bloeien tegen muren, schuttingen en hekwerken, en zijn ideaal om dit soort constructies te verfraaien en te verlevendigen. Klimplanten "wortelen" niet in de muur. Alleen op oudere en verweerde muren of bij gescheurd en afbrokkelend pleisterwerk kan het gebeuren dat zich wortels ontwikkelen die gebruik maken van de voedingsstoffen in de spleten en zo schade aanrichten.

Volgende planten worden aangeboden:

- bosrank: 3,50 euro/stuk
- wilde kamperfoelie: 3 euro/stuk
- hop: 3 euro/stuk

Hoe bestellen en betalen ?

Natuurpunt Schijnvallei zorgt voor de centralisatie van de Antwerpse bestellingen. Je bestelt dus je pakketten via deze afdeling: info@schijnvallei.be of telefonisch op 03/354 55 06. De betaling kan gebeuren bij Natuurpunt Schijnvallei, Kerkelei 10, 2970 Schilde of via overschrijving op rekeningnummer 979-1307545-57 van Natuurpunt Schijnvallei met vermelding "Behaag", uw naam, adres, en het afhaalpunt (Serrecomplex Wilrijk of Ecohuis Borgerhout). U kan hier ook terecht voor een brochure.

Informatiebrochures en bestelformulieren kunnen afgehaald worden in uw districtshuis.

Woont u in een andere gemeente dan Antwerpen, kijk dan even voor andere bestelplaatsen op www.natuurpunt.be/behaag.

Exclusief voor Antwerpen: mussenpakketten

In samenwerking met de stad Antwerpen, in het kader van de bescherming van de soort van het jaar 2007, de huismus, bieden wij dit jaar twee mussenpakketten aan. De huismus staat bekend als een 'banale' veel voorkomende vogel, maar in verstedelijkte gebieden gaat de huismus nog steeds sterk achteruit.

Pakket A: Mussenpakket

Dit pakket bestaat uit planten die een zeer dicht struikgewas vormen. Door de sterk gesloten structuur is dit pakket ideaal om mussen te lokken. Om het grootste effect te krijgen kunt u het best, naast de planten uit dit pakket, een klimplant (zoals kamperfoelie) zetten of kopen. In het pakket zitten twee stuks van elke haagplant..

Soorten: Gelderse roos, liguster, sleedoorn, haagbeuk, hazelaar en meidoorn

Praktisch: twaalf planten voor 12 m² kosten 6,5 euro.

Pakket B: Mini mussenpakket

In kleine (stads)tuinen is de aanplant van een dichte houtkant niet mogelijk. Dit mini pakket bestaat uit telkens twee planten van drie soorten. Deze soorten zijn prima te snoeien zodat ze een klein compact struikgewas kunnen vormen. Ook hier kan u er het best een klimplant bij zetten.

Soorten: liguster, haagbeuk, meidoorn

Praktisch: zes planten voor 3 à 4 m² kosten 3,5 euro.

Wanneer en waar afhalen?

Op zaterdag 24 november 2007 tussen 9 en 12 uur kan u uw bestelling afhalen bij volgende afhaalpunten:

Serrecomplex – Neerlandweg 1 – 2610 Wilrijk

EcoHuis Antwerpen – Turnhoutsebaan 139 – 2140 Borgerhout (voor de districten Antwerpen, Berchem, Borgerhout, Deurne, Hoboken en Wilrijk)

U ontvangt bij het afhalen van Natuurpunt een folder met plantbeschrijvingen, plant- en snoeitips, afstandsregels en een beschrijving van het plantgoed.

Eveneens als pdf-bestand af te laden op de website www.natuurpunt.be/behaag

Een mededeling van een van onze leden!

Kunst- en Hobbytentoonstelling in Zaal Moretus

An Keersse nodigt alle Natuurpuntleden van harte uit op een kunst- en hobbytentoonstelling op zaterdag 20 en zondag 21 oktober.

An neemt deel aan deze tentoonstelling met olieverfschilderijen.

De tentoonstelling is gratis toegankelijk tussen 10 en 18 uur in Zaal Moretus, Berkenrodelei 30 - 36, 2660 Hoboken.

Behaag...Natuurlijk

De zaak Dries: Stad en gewest al 11 jaar blind voor bouwovertredingen!!

Frans Thys

In augustus werden we uitgenodigd voor een vergadering op het Antwerpse stadhuis om te praten over het dossier 'Dries'. We, dat zijn Natuurpunt Hobokense Polder vzw, het buurtcomité Nachtegalenhof, de voetbalclubs Berkenrode en Ter Heide en, omdat een juridische procedure lopende is, 3 advocaten respectievelijk optredend voor eigenaar Dries, de voetbalclubs én onze Natuurpunt afdeling met buurtcomité. Als gastheren fungeerden 2 medewerkers van burgemeester Janssens en schepen Van Campenhout (beiden bevoegd voor sport). Vooraleer dieper in te gaan op het doel en het resultaat van deze bijeenkomst zijn wij onze lezers een hele uitleg verschuldigd, want alleen wie 10 jaar geleden geabonneerd was op de 'Klapekster' van vzw WHOP kan enige weet hebben van deze problematiek, een prachtig voorbeeld van geplande ruimtelijke ordening die met de voeten getreden werd en nog wordt en waarbij politici de andere kant opkijken!

De prille voorgeschiedenis

In 1973 vallen er in Hoboken paarden en koeien dood, onder meer ook op een weide ten zuiden van Fort 8, palend aan de wijk Nachtegalenhof. Oorzaak: loodverontreiniging door Métallurgie, de voorloper van Umicore. Er ontstaat heel wat heisa die resulteert in het '23 punten programma', evenveel voornemens beslist door de Belgische staat met als doel de verontreiniging via zware metalen te verminderen. Sommige punten worden uitgevoerd, andere geraken nooit gerealiseerd.

Eén van die punten is het realiseren van een groene buffer tussen Métallurgie en de wijk Nachtegalenhof. Om die reden wordt het ontwerp van gewestplan gewijzigd en wordt de woonwijk Nachtegalenhof beperkt tot het al gerealiseerde deel om toe te laten een groene buffer te voorzien tussen wijk en nabije industrie. En inderdaad, het in 1979 goedgekeurd gewestplan voorziet zo'n buffer: een

driehoekige zone van 8 hectare, waarin plaats voorzien wordt voor één voetbalveld. De buffer bestaat op dat ogenblik vooral uit vrij vochtige weilanden, plus her en der wat bomen en struiken. Of er toen al een voetbalveld aanwezig is, blijft onduidelijk: verschillende bronnen spreken elkaar tegen.

Een flinke streep door de rekening van de eigenaar, die zijn weiland niet omgezet ziet in dure bouwgrond, maar in een blok aan zijn been, een 'buffer'. We trachten er dan maar het beste van te maken, redeneert de eigenaar. Zo maakt hij op het droogste stuk 2 voetbalvelden en ook op het centrale vochtige deel worden, naast kantines nog wat doelpalen voor niet reglementaire oefenterreintjes gezet. Zo'n voetbalveld kan je nog wel verhuren, een kantine is ook al bruikbaar voor feestjes en zo brengt dat stuk grond toch nog wat geld op.

De plaatselijke overheid (toen nog gemeente Hoboken) sluit de ogen en moedigt dit binnenskamers zelfs aan, want ... er is nood aan recreatieruimte. Kenmerkend is het neerpoten van kantines, wat gebeurt zonder echte bouwvergunning, in één geval louter met een collegiale toelating voor het bouwen van 'op het eerste verzoek afbreekbare, houten kleedkamers' (staan er nog, maar nu met in de grond verankerde stenen muren). Nog krasser is de bouw van een chalet die ... bij raadsbeslissing geweigerd wordt, maar waar de gemeentesecretaris dezelfde dag toch een toelating geeft om een tijdelijk bouwsel op te richten! En de buurt, zij wacht jaren vergeefs

op een serieuze buffer met opgaand groen. Spijtig, want de industrie breidt serieus uit en naast Umicore komen er ook een rubberfabriek, een zeer luidruchtige schroothandelaar en een producent van pigmenten en kleurstoffen, deels op minder dan 100 meter van de woningen. De hinder van de voetbal blijft beperkt, ook al omdat enkel de 2 velden tegen

Fort 8 echt benut worden. De rest van de velden staat de helft van het jaar onder water, niet echt verwonderlijk want tussen de velden door loopt op het laagste, meest vochtige deel een beek.

Stad en gewest gebaren van krommen haas!

De situatie verandert in 1996, na het overlijden van de eigenares. Om uit onverdeeldheid te treden, worden de gronden verkocht. De twee meest noordelijke percelen, 2 hectare, worden gekocht door Jozef en Marie Dries. De 4 meest zuidelijke percelen, deze met de 'voetbalvelden',

samen 6 hectare, worden verworven door Alfons Dries. Deze laatste ziet nog meer geld en begint onmiddellijk na de verkoop met het rooien van honderden bomen (waaronder enkele opmerkelijke oude knotwilgen) en met grondophogingen op het vochtige centrale deel, dit allemaal zonder enige vergunning. Na lange, vergeefse omzwervingen door de stadsadministratie komt de buurt begin mei '96 bij ons terecht, voor hen toen duidelijk een laatste strohalm.

Samen met het buurtcomité formuleren we 3 eisen naar de stad Antwerpen toe: 1) alle bouwmisdrijven moeten ongedaan gemaakt worden; 2) de eigenaar moet het recreatief deel herleiden tot het deel voorzien in het gewestplan; 3) een serieuze buffer met opgaand groen moet gerealiseerd worden.

Twee en een half jaar lang, tot begin 1999 hebben wij op alle mogelijke manieren via besprekingen met stad en gewest, het schrijven van brieven, een erg succesvolle petitie in de buurt, het informeren van de pers getracht tot een aanvaardbaar resultaat te komen. Slotsom: er gebeurde niets! Dries kon ongestoord, zonder enige bouwvergunning zijn nooit goedgekeurd plan realiseren: 5 voetbalvelden, 3 kantines en 2 parkings aanleggen, op 6 hectare groengebied, waar het gewestplan maar 1 hectare voorzag voor actieve recreatie. Wat het zeker niet gemakkelijker gemaakt heeft: vanaf het begin van zijn werken vond hij een lokale ploeg met een behoorlijke jeugdwerking (Berkenrode) bereid daar te komen spelen, wat soms voor een geladen sfeer zorgde.

Het toenmalige kabinet van ruimtelijke ordening van Antwerpen (schepen Vogels) heeft in het begin enkele pogingen gedaan om tot een oplossing te komen. Aan Dries werd betekend om de werken stil te leggen, maar die trok zich daar niets van aan. Na ruim een half jaar werd een voorstel in het college gebracht voor het toelaten van 2 of 3 velden met een kantine en een echte bufferzone. Tot vijfmaal toe heeft het college geen beslissing genomen, louter omdat de meerderheid van de schepenen oordeelde dat 5 velden

zonder buffer moest kunnen! Type-rend, na uitvoering van de werken is door Dries alsnog een aanvraag voor bouwvergunning ingediend, aanvraag die het college niet goed- of afkeurt maar wel doet besluiten: 'er moet een Bijzonder Plan van Aanleg opgesteld worden voor afwijking van het gewestplan' (onder verstaan, dan kunnen we nadien de aanvraag goedkeuren). Dat BPA is er gelukkig nooit gekomen.

Ook het Vlaamse gewest hebben wij herhaaldelijk geschreven en gewezen op de enorme tegenstrijdigheid van (het door hen opgesteld) gewestplan en de feitelijke toestand. Tot tweemaal toe hebben wij toenmalig volksvertegenwoordiger Malcorps vragen laten stellen aan minister Baldewijns, bevoegd voor ruimtelijke ordening. Het leverde enkel antwoorden op dat zijn administratie de zaak aan het onderzoeken was, administratie die er finaal naar verwees dat ... de stad Antwerpen met de zaak bezig was en deze het ging oplossen. Kortom, concreet is er geen initiatief genomen om de geest van het gewestplan te doen respecteren. Ook Baldewijns opvolger, Stevaert hebben wij er niet kunnen toe bewegen enig initiatief te nemen.

Naar het gerecht

Omdat alle stappen naar politici en overheid toe geen enkel resultaat opleverden, hebben wij, samen met enkele buurtbewoners in oktober 1997 bij het gerecht een 'klacht met burgerlijke partijstelling' ingediend. Dit heeft in 2001 geleid tot een uitspraak in eerste aanleg waarbij Dries veroordeeld is tot het afbreken van één kantine, het heraanplanten van 250 bomen en het verwijderen van aangevoerde grond en steenpuin tot op het oorspronkelijke maaiveld. Uiteraard is de eigenaar in beroep gegaan, hebben de voetbalploegen die gebruik maken van de velden ook een advocaat ingeschakeld en loopt de weg van het gerecht nu traag en moeizaam verder. Rond de voorbije jaarwisseling heeft de advocaat van Dries ons gesuggereerd dat het misschien zinvol was, samen met de stad Antwerpen naar een oplossing te zoeken buiten het gerecht om. Altijd bereid zijnde tot overleg en

te zoeken naar oplossingen waarmee iedereen zich kan verzoenen, hebben wij toen ingestemd met dit voorstel.

Stad Antwerpen volhardt in passiviteit!

Op dat overleg is na een lange inleiding door de vertegenwoordigers van de stad voorgesteld een RUP (ruimtelijk uitvoeringsplan) op te stellen. Toen onze advocaat vroeg wat de stad Antwerpen dan voorstelt als RUP kwam de aap uit de mouw. De stad is van oordeel dat de hoofdlijnen van zo'n RUP moeten uitgestippeld worden door de eigenaar, de buurt, de voetballers en Natuurpunt samen, waarbij deze nog het advies krijgen zelf (zonder stad) een ontwerper aan te stellen, suggestie die door de advocaat van de eigenaar werd overgenomen.

Wij herhaalden daarop een al vroeger gelanceerd voorstel voor 2 voetbalvelden, 1 kantine, een buffer van 100 m breed met opgaand groen (in overeenstemming met de milieuwetgeving en het gewestplan), een speelzone en openbare wandelweg door het gebied. Omdat dit klaarblijkelijk niet in de smaak viel van de voetballers vroegen wij hen of zij een tegenvoorstel hadden en of de beide ploegen konden overeenkomen om samen voetbalvelden en één kantine te gebruiken. Een antwoord daarop bleef uit. Juist daar wringt het schoentje: de twee gestructureerde clubs die er spelen, willen ieder minstens én twee velden én een eigen kantine.

Om tot een vergelijk komen is het duidelijk dat 1 voetbalveld zoals het gewestplan vooropstelt niet realistisch is. Eigenaar en voetballers zouden echter moeten beseffen dat 4 of 5 voetbalvelden ook geen haalbare kaart is. Zolang dat besef niet doorgedrongen is, heeft verder overleg geen zin. Momenteel blijft dus geen andere piste over dan de rechtsprocedure verder te zetten.

Zeer merkwaardig is daarbij de houding van de stad Antwerpen. Als reden om zelf geen initiatief te nemen in verband met een RUP halen zij één argument aan: de gronden zijn privé eigendom. Er kunnen direct

verschillende argumenten aangehaald worden om dit als 'raar' te bestempelen:

1. Momenteel wordt gewerkt aan een RUP voor de Hollebeek-vallei. Ook daar is deels sprake van privé-eigendom.
2. Elf jaar geleden heeft de stad zelf plannen uitgewerkt om tot een oplossing te komen. Op een bepaald ogenblik besluit het college zelfs de eigen diensten een BPA te laten opstellen. Wat toen kon, moet nu toch ook kunnen.
3. Als er nu een dispuut is tussen de verschillende betrokken partijen wordt dit mede veroorzaakt door de stad. Samen met het gewest hebben zij nagelaten de nodige stappen te ondernemen om het gewestplan te doen eerbiedigen. In dit dossier dragen zij een historische verantwoordelijkheid van altijd maar laten betijen. Het zou van verantwoordelijkheidszin getuigen als de stad eindelijk eens het initiatief neemt om tot een voor ieder aanvaardbaar compromis te komen.
4. Antwerpen vindt het nu niet nodig een RUP uit te werken voor een privé terrein, maar zag er totaal geen graten in ooit de verlichting (kostprijs 647.000 BEF) op dit privé terrein te bekostigen. Twee maten en twee gewichten?
5. Als er een RUP opgesteld wordt, zou het niet meer dan logisch zijn dat het gebeurt voor de totaliteit van de bufferzone, dus voor de 8 hectare en niet enkel de 6 hectare van Alfons Dries. Er zijn dus meer eigenaars bij betrokken dan die ene waartegen een procedure lopende is. Het kan toch niet de taak zijn van privé personen en organisaties om zonder scheidsrechter zoveel betrokkenen in zo'n moeilijk dossier bijeen te brengen om de basis te leggen voor een goed RUP!

Wij hadden gedacht dat na zoveel jaren, met andere bestuurders, een betere ingesteldheid van de stad verwacht kon worden. We hebben ons vergist! De houding van burgemeester Janssens en zijn ploeg is nog altijd dezelfde als 10 jaar geleden: laat alles maar op zijn beloop, die 5 voetbalvelden liggen er nu en wij doen niets. Waarom worden er eigenlijk wetten en voorschriften gemaakt??

Waarnemingen in de regio

1 juni 2007 tot en met 31 augustus 2007

Wim Mertens

De voorbije zomer was barslecht, vond ik ook. Maar misschien zijn we wel een beetje verwend de laatste jaren. Klimatologisch gezien waren juli en augustus doodnormaal. Zowel de gemiddelde temperatuur als neerslag lagen rond het langjarig gemiddelde. Enkel juni was aan de natte kant. Het is misschien niet zo bekend, maar juli en augustus zijn in ons landje niet allen de warmste maanden van het jaar, ook de natste.

Als een dergelijke doorsnee zomer volgt op een nat voorjaar, blijken de waterpeilen in de Hobokense Polder hoog te blijven. In alle plassen stond eind augustus nog volop water. De laatste keer dat we dit meemaakten was in de zomer van 2000.

Te hoge waterpeilen voor de lepe-laars blijkbaar, er kwamen wel enkele individuen poolshoogte nemen, maar de grote groepen bleven uit. Geen nood echter, voor het eerst in vele jaren werd nog eens een purperreiger gezien. Bijna drie weken na de waarneming van het koppeltje zomertaling op 3 juni (zie vorige Polderblad), werd een solitair mannetje opgemerkt op het Rallegat. Dit maakt een broedgeval tamelijk waarschijnlijk, maar om helemaal zeker te zijn hadden we jongen moeten zien. Ook twee waarnemingen van jagende boomvalken in juli doen vermoeden dat deze soort terug in de Hobokense Polder broedde. De zwarte specht moeten we de komende jaren in het oog houden, dit jaar waren er waarnemingen in april, juli en september!

Nu trekken de meeste vogels naar het zuiden en krijgen wij vele gasten uit het noorden. Een zeer boeiende tijd om naar vogels te kijken. Op alle plassen in de polder zijn de komende maanden vele watervogels te verwachten. Ga ook eens een kijkje nemen, en stuur je waarnemingen door naar Wim Mertens.

Toch ook nog even vermelden dat het reetje nog steeds aanwezig is.

Het werd door Van Langenhove jr. op 27 juli opgemerkt aan de voetbalvelden aan de Krugerbrug.

Dodaars: Deze kleine fuut heeft een zeer geslaagd broedseizoen achter de rug. Zowel op het Broekskot als het Rallegat waren regelmatig koppeltjes met 3 tot 5 kuikentjes te bewonderen (AVL, DJ, WDW, WM).

Fuut: Na de balts in juni begon het koppeltje fuut vlak voor de kijkhut een nest te bouwen. Er kwamen 5 eieren in, slechts drie kuikens kwamen uit, waarvan er 2 overleefden. Nestfotografie raden wij ten zeerste af, maar bij deze futen kon je eigenlijk niet anders (AD, AVL, DJ, WDW, WM).

Aalscholver: zowel in juni, juli als augustus werd één keer 1 ex waargenomen op het Broekskot (DJ, WDW). Het was een tijdje geleden dat we deze viseter nog eens op bezoek hadden.

Blauwe reiger: de hele zomer door werden 1 tot 4 ex. waargenomen (AD, DJ, WDW).

Kleine zilverreiger: eind juni 2 overvliegende ex (WM), begin juli en begin augustus 1 ex op het Broekskot (AVL).

Grote zilverreiger: 1 ex op 24/7 op het Broekskot (AD)

Purperreiger

Lepelaar: nog een bevestiging van de waarnemingen in mei (1 ex op 18/5, HB), nadien nog 1 ex op 20 en 23 juni (DJ, LJ). Dit jaar werden geen groepjes waargenomen. Waarschijnlijk waren de omstandigheden niet ideaal door de hoge waterpeilen.

Purperreiger: voor het eerst in jaren nog eens waargenomen in de Hobokense Polder: 1 juveniel ex. op het Broekskot op 27/7 (GB) en 7/8 (AVL)

Canadese gans: tot half juli met jongen aanwezig op Broekskot en Rallegat, nadien geen waarnemingen meer (AD, DJ, WDW).

Krakeend: deze eendensoort werd bijna de hele zomer in tamelijk grote aantallen (> 30 ex.) gezien, waarbij vele moeders met kuikens (DJ, WDW, WM). Na de wilde eend waarschijnlijk de talrijkste broedende eend in de Hobokense Polder. Begin september werd er al een groep van 70 ex waargenomen (AVL).

Wintertaling: slechts één waarneming van 2 wijfjes op 18/8 (WDW). De afwezigheid tussen begin april en half augustus doet vermoeden dat deze soort niet rond het Broekskot heeft gebroed.

Zomertaling: Na de waarnemingen van een koppeltje begin juni werd op 21/6 een solitair mannetje waargenomen. Misschien toch wel een aanwijzing van een broedgeval.

Slobeend: een solitair mannetje op 22/5 (DJ) en een vrouwtje met twee jongen op 21/6 (WM) geeft aan dat minstens één koppel tot broeden kwam op het Broekskot. In juli en augustus werden enkele keren 4 ex waargenomen (WDW).

Bergeend: voor 3 juni werd nog enkele keren 2-5 ex waargenomen op het Broekskot (DJ, WDW). De wijfjes trekken, nadat de jongen uit het ei zijn gekropen, onmiddellijk richting Schelde en in augustus trekken de dieren naar hun ruiplaatsen (in Noord-Nederland). Daarom wordt de bergeend in de zomer weinig waargenomen in de polder.

Tafeleend: een wijfje met 5 jongen werd op 18/7 opgemerkt op de Leigracht langs de Naftaweg (DJ).

Kuifeend: op het Broekskot werden meerdere wijfjes met jongen waargenomen tussen begin juli en half augustus (minstens 3 koppels hebben gebroed) (AD, AVL, WDW).

Buizerd: slechts twee waarnemingen op 17/7 en 1/9 (LVS, WDW).

Wespendief: op 24/8 vliegen 9 ex roepend over Fort 8 (JR). Deze soort trekt van half augustus tot eind september inderdaad naar het zuiden, waarbij hij soms wel eens een wespennestje komt uitgraven in de Hobokense Polder.

Sperwer: wordt af en toe waargenomen verspreid over de polder (LVS, WM)

Slechtvalk: drie waarnemingen net voor zonsondergang in mijn eigen tuin in Wilrijk (Jan De Groofstraat 13), 28/7 (2 ex luidkeels roepend vlak over de tuinen scherend), 29/7 (1 ex hoog in de lucht) en 1/8 (2 ex, roepend, hoog). Dit zijn waarschijnlijk vogels die gebroed hebben op de schoorsteen van de Metallurgie in Hoboken.

Zwarte specht

Boomvalk: waarnemingen op 2/7 (WM) en 17/7 juli (BM); mogelijk broedgeval.

Torenavalk: 1 overvliegend ex op 18/7 (beheerploeg).

Waterral: roepend waargenomen op Rallegat, Reigershoek en Barberven (AVL, DJ, WM).

Waterhoen: leeft iets meer teruggetrokken dan de meerkoet maar is met een beetje geduld ook op alle plassen te ontwaren (AD, AVL, DJ, LVS, WDW)

Meerkoet: op alle plassen en alle momenten waar te nemen, grootste aantallen op het Broekskot (14 ex) (AD, DJ, WDW).

Scholekster: 2 ex in de Emiel Vloerstraat op het Kiel op 31/7 (DJ).

Wulp: 30 ex overvliegend richting west op 3/7 aan KIJK.punt (WM, DJ, GVDV, JVR, FVL).

Witgatje: vanaf eind juli werd regelmatig 1 ex waargenomen op verschillende plassen (Broekskot, Reigershoek, Plevierenhoek) (DJ, LVS, WDW, WM).

Visdief: op 22/7 1 ex op het Schoonselhof, vissend in de kasteelvijver (WM) en op 23/7 1 overvliegend ex in de Graspolder (DJ).

Zomertortel: 4 zangposten op 25/5 (DJ) en 1 ex op 29/6 in de Graspolder (AVL).

Ijsvogel: tot half juli werd frequent 1 ex waargenomen aan het Broekskot (AD, DJ), nadien meestal 2 tot 3 ex, waarschijnlijk ook juveniele, (AD, LVS, WDW). Ook één waarneming op 18/7 aan de Leigracht langs de Naftaweg (DJ). Op 22/7 ook een waarneming op het Schoonselhof (WM).

Zwarte specht: 1 ex gezien op 8/7 (AVL) en 1 ex. op 2/9 (LJ).

Kleine karekiet: 1 ex, schuchter zingend op 1/9 (LVS).

Kruisbek: 1 overvliegend ex op 18/7 (LJ)

Waarnemers:

AD: André Driessen

AVL: André Van Langenhove

BM: Bert Mertens - DJ: Danny Jonckheere - FVL: Franz Van Leeckwijk

GB: Guy Borremans - GVDV: Gilbert Van de Velde - JR: Jan Rose

JVR: Joris Van Reusel - LJ: Leo Janssen - LVS: Luc Van Schoor

WDW: Walter De Weger

WM: Wim Mertens

Vogeltrektellingen Hobokense Polder – oktober 2007

Luc Van Schoor

Vorig jaar leverden de vogeltrektellingen van Luc Van Schoor en co langs de Schelde in Hoboken een reeks mooie waarnemingen op van voornamelijk zangvogels, maar ook van roofvogels, ganzen en watervogels. Deze telgegevens zijn terug te vinden op www.trektellen.nl

Zoek onder België op plaats Hobokense Polder.

Hieronder vind je een voorbeeld van een trekteldag in november 2006.

Ook dit najaar roept Luc alle vogelliefhebbers op om mee te doen aan deze voormiddagtellingen. Je hoeft zeker geen kenner te zijn om je steentje bij te dragen. Met een stel goede ogen, die verre vogelbewe-

gingen ontwaren, de nodige interesse en wat geduld kom je al een heel eind vooruit.

Dit jaar spreidt Luc de waarnemingen over de hele maand oktober, de periode waarop de meeste dagtrekkers naar zuidelijker oorden vliegen. Er zijn goede en slechte trekdagen naargelang het weer en tijdstip, maar ook van vogelsoort tot vogelsoort.

Alle trektellingen gebeuren van op de verharde Scheldedijk langs de Hobokense Polder, te bereiken via de polder zelf of, met auto, vanaf de Benzineweg. In principe beginnen de vogeltellingen bij dageraad vanaf 7 u en duren tot 12 à 12u30.

Bij ongunstig weer, mist, regen of storm, gaan ze niet door.

Warme kleding met een wind- en

waterdicht jasje, een plooiestoeltje en een drankje + tussendoortje kunnen nuttig zijn. En natuurlijk vergeet je kijker en eventueel telescoop niet! Zin om mee te doen, één of meerdere keren? Bel dan, om je te melden of voor verdere inlichtingen liefst 's avonds voor 22 u naar Luc Van Schoor 0494/33 63 09.

Graag tot kijk op de Scheldedijk!

Kolgans

Totalen 2006

november 2006 1 2 3 4 5

Hobokense Polder Vrijdag 3 november 2006

Telperiode: 7:45-11:45

Weer: eerst helder tot lichtbewolkt, koud met plaatselijk nevel, naar de middag toe half bewolkt, van vrijwel windstil (0-1 veranderlijk) vanaf 11 u wat toenemend tot 2 B NW, temp. 1°C tot 9°C

Tellers: Luc Van Schoor, Danny Jonckheere, André Van Langenhove

Aalscholver	283	Stormmeeuw	5	Kramsvogel	105
Blauwe Reiger	1	Kleine Mantelmeeuw	4	Koperwiek	14
Knobbelzwaan	6	Zilvermeeuw	8	Grote Lijster	2
rietgans spec.	12	Grote Mantelmeeuw	2	Pimpelmees	5
Kolgans	30	Houtduif	144	Kauw	103
Grauwe Gans	58	Turkse Tortel	1	Roek	16
Nijlgans	5	Grote Bonte Specht	1	Zwarte Kraai	11
Bergeend	12	Veldleeuwerik	27	Spreeuw	1119
Wilde Eend	5	Graspieper	18	Keep	2
Sperwer	4	Grote Gele Kwikstaart	3	vink spec	164
Buizerd	3	Witte Kwikstaart	6	Putter	1
Kokmeeuw	210	Merel	2	Rietgors	4

Totaal: 2396 exemplaren, 36 soorten, 4:00 uren

Vet = Opmerkelijke waarneming (schaarse of zeldzame vogelsoort of hoog aantal)

Opmerking: eerste winterganzen na koude nacht. 2454 vogels op 4 uur ; 37 soorten

Resultaten van de trektellingen zijn te vinden op www.trektellen.nl

Rode eekhoorn

Onze voorzitter, Danny Jonckheere, heeft een verkeersslachtoffer rode eekhoorn gevonden tussen het park Broydenborg en het Fort 8 nabij de rotonde even voorbij het zwembad.

We zijn een beetje opspoorwerk gaan doen over rode eekhoorns. De rode eekhoorn of gewone eekhoorn (*Sciurus vulgaris*) is de in Europa meest voorkomende eekhoorn.

Kenmerken

De eekhoorn is 18 tot 24 centimeter lang en 250 tot 350 gram zwaar. De borstelige pluimstaart is van 14 tot 20 centimeter lang. Al doet de naam anders vermoeden, kan de kleur variëren van zwart tot gelig, met allerlei tinten rood en bruin daartussen. Gewoonlijk zijn de dieren roodbruin met een witte buikzijde, 's winters meer grijsig donkerbruin. De kleur wordt ook grijsachtiger naarmate de eekhoorn ouder wordt. De oorpluimen vallen vooral in de winter op. Een eekhoorn kan de haren op de pluimstaart opzetten. Met zijn lange, gekromde klauwen kan hij makkelijk in bomen klimmen en van tak naar tak springen. Tijdens een sprong spreidt hij zijn ledematen, waarbij de losse huid op de flanken het dier helpt in de lucht te blijven. De pluimstaart dient als roer, waarmee hij zijn sprong kan sturen. Ook kan hij goed zwemmen.

Gedrag

De rode eekhoorn voedt zich met name met plantaardig materiaal als noten en zaden van sparren en pijnbomen. Verder eten ze knoppen,

paddenstoelen, stukken boomschors, en soms dierlijk materiaal, als insecten, eieren en zelfs jonge vogels. Ook eten ze aarde voor mineralen. De rode eekhoorn eet dagelijks vijf procent van zijn lichaamsgewicht aan voedsel. Net als veel andere knaagdieren leggen rode eekhoorns wintervoorraden aan. De eekhoorn is een dagdier, die zich meestal vlak na zonsopgang al laat zien. Ze zijn voornamelijk na zonsopgang en zonsondergang actief. 's Winters laten ze zich alleen 's ochtends zien. De eekhoorn houdt geen winterslaap, in plaats daarvan houdt hij zich bij gure dagen in zijn nest verborgen, en bezoekt hij op betere dagen 's ochtends zijn wintervoorraad.

De rode eekhoorn maakt gebruik van meerdere nesten. Het nest is rond met een diameter van dertig centimeter. Hij nestelt in bomen, op

minstens zes meter hoogte, vlakbij de boomstam. Soms maken ze ook een nest op een tak of in een holle boom. De buitenste zijde van het nest wordt gemaakt van twijgen, en de binnenzijde wordt bekleed met mos en gras. Nesten waarin de jongen worden geboren, zijn bekleed met een dikkere laag. Eekhoorns worden zes tot zeven jaar in het wild, tot tien jaar in gevangenschap. De belangrijkste natuurlijke vijanden zijn marters, roofvogels en huishonden en -katten. Ook sterven dieren door verhongering en auto-ongelukken. Vooral in hun eerste jaar sterven veel dieren.

Verspreiding en leefgebied

De rode eekhoorn leeft voornamelijk in uitgestrekte naaldbossen en gemengde bossen waarin naaldbomen overheersen. Ook komen ze voor in parken en tuinen. Ze zijn minder algemeen in kleinere naaldbossen of in loofbossen. In de bergen komen ze voor tot op tweeduizend meter hoogte.

Om een idee te hebben van het eekhoornbestand binnen onze afdelingsgrenzen vragen we jullie medewerking. Zag u een eekhoorn? Meldt het ons alstublieft! Een telefoontje of mailtje naar Danny, 03/828 64 03 - jonckheeredesmedt@gmail.com

Soms kom je gewonde of zieke eekhoorns tegen. En de jongen kunnen na bijvoorbeeld een zware storm nog wel eens uit het nest vallen. De verzorging van vooral jonge eekhoorns is een hele klus. Probeer het niet zelf, want eekhoorns zijn geen katjes of hondjes! Eekhoorns kunnen doodgaan van gewone melk, dus geef ze dit nooit! Er zijn in België een paar plekken waar men erg veel ervaring heeft in het grootbrengen van jongen en verzorgen van gewonde dieren.

Twee voorbeelden:

Natuurhulpcentrum in Oplabbeek, tel. 089/85.49.06,

website: www.natuurhulpcentrum.be

Vogelopvangcentrum Malderen (bij Londerzeel), tel. 052/33.64.10,

website: www.vogelopvangcentrum-malderen.be

Herfst: veelkleurig + vallende bladeren !

Frans Thys

We schrijven 3 september en als ik in mijn tuin kijk, zie ik de bladeren van mijn Hamamelis en van mijn Amelanchier (krentenboompje) al verkleuren: het groen is er nog wel, maar her en der zijn reeds vele gele en in mindere mate ook rode vlekken aanwezig. Wandel ik naar de tram, moet ik me stilaan een weg banen tussen afgevallen bladeren van straatbomen zoals plataan en meelbes. Op onze zondagse natuurwandeling blijken de bladeren van berken al geel te worden, terwijl in de tuin van mijn vriendin haar fluweelboom (*Rhus typhina*) een hevig rood uiterlijk krijgt. **De herfst nadert!**

Hoe komt het toch dat ieder najaar bladeren van loofbomen en struiken verkleuren en afvallen? Hoe komt het dat het ene blad geel wordt, een ander bruin en bij sommige soorten er ook wel erg opvallend rode tinten tevoorschijn komen (denk maar aan de wilde wingerd die gevels rood kleurt)? Laat ons trachten deze vragen te beantwoorden en stil te staan bij deze toch wel opmerkelijke verschijnselen.

In de natuur gebeurt niets zomaar. Er moet wel een ernstige reden zijn, waarom bladeren verkleuren en afvallen. Zo'n boom of struik laat zijn bladeren vallen uit levensbehoud. Immers, met hun wortels nemen zij water en voedingsstoffen op die naar de bladeren gevoerd worden. Dit is wat men de 'sapstroom' noemt. Onder invloed van het zonlicht zorgen de bladeren voor 'fotosynthese': uit koolzuur (aanwezig in de lucht) en door de wortels aangevoerd water worden koolhydraten gevormd (die de boom doen groeien). Bij dit proces verdampt heel veel van dit

water via de huidmondjes die ieder blad heeft. In de winter zakt de bodemtemperatuur zodanig dat de wortels niet (goed) meer in staat zijn

om water op te nemen. Indien de verdamping via de bladeren gewoon zou doorgaan, droogt de boom uit! **Om de winter te overleven, moet het leven tijdelijk tot een minimum beperkt worden.**

De slimmeriken onder ons merken dan op dat de meeste naaldbomen wel hun naalden houden en naalden zijn toch ook bladeren. Of zij merken op dat er ook wel loofbomen zijn, die hun bladeren houden. Denk maar aan de hulst. Terechte opmerkingen, maar er zijn natuurlijk nog andere trucjes om verdamping via bladeren te beperken en de winter door te komen. Het oppervlak van een naald is veel kleiner dan het oppervlak van een blad, gemiddeld een verschil van één tegen vier. Met minder oppervlak wordt veel minder vocht verdampt. Bovendien heeft zo'n naald een waslaagje, waardoor de verdamping ook al beperkt wordt. Datzelfde, geringe oppervlakte en waslaag, geldt o.m. ook voor de blaadjes van blijvende kruiden als dop- en struikheide. Wat de hulst betreft, daar werkt het mechanisme nog anders: deze beschikt over bladeren met een leerachtige oppervlakte waarin weinig huidmondjes zitten en dus weinig verdamping van water plaatsvindt.

Aan het afvallen van de bladeren gaat een heel proces vooraf, bij nogal wat soorten ook het **verkleuren van de bladeren**, proces dat in gang gezet wordt door het verkorten van de dagen en het stilaan teruglopen van de temperatuur. Net zoals wij hebben bomen een biologische klok, waarbij (zon)licht een belangrijke rol speelt.

Bladeren bevatten een pigment dat zorgt voor de energievoorziening van een plant, pigment dat wij kennen als chlorofyl (bladgroen). Via het zonlicht maakt dit chlorofyl suikers en zetmeel aan uit koolstofdioxide (CO₂) en water (H₂O). Dit is het proces waarbij zuurstof (O₂) vrijkomt. Neemt de intensiteit van het licht af, wordt minder en minder chlorofyl aangemaakt en worden de bladgroenkorrels afgebroken. Bomen hebben in hun bladeren echter nog andere pigmenten (kleurstoffen) die wij niet waarnemen zolang het bladgroen volop suikers en zetmeel aanmaakt. Deze pigmenten zijn: caroteen (oranje, denk aan de kleur van wortelen die veel caroteen bevatten), xantofyl (geel) en in mindere mate anthocyaan (rood).

Zo leidt minder daglicht en een lagere temperatuur tot minder bladgroen en het tevoorschijn komen van de gele, oranje en rode pigmenten. De mate van bladverkleuring verschilt van soort tot soort. Er zijn zelfs soorten waarbij weinig bladverkleuring optreedt, zoals de es. Ook weersomstandigheden kunnen een rol spelen. Valt de eerste nachtvorst vroeg, op een ogenblik dat nog veel suikers aanwezig zijn in de bladeren, wordt de aanmaak van anthocyaan gestimuleerd en wordt de rode verkleuring nog heviger.

Het verkorten van de dagen en het teruglopen van de temperatuur brengt ook een tweede proces op gang dat finaal zal leiden tot het

afvallen van de bladeren. Onder invloed van het plantenhormoon 'abscinezuur' wil zo'n boom permanent een kurklaagje ontwikkelen tussen bladsteel en tak. Een ander plantenhormoon 'auxine' verhindert dit echter. Bij dalende temperatuur en kortere daglengte wordt evenwel minder auxine geproduceerd, zodat finaal toch dat kurklaagje tussen bladsteel en tak gevormd wordt. Blad en tak zijn nu enkel nog verbonden door enkele nerven, die niet in staat zijn het blad blijvend aan de tak te binden. Dit kurklaagje heeft nog een ander doel: het verhindert dat de boom teveel vocht verliest. Dat zo'n kurklaagje enkel in de herfst tot stand komt, wordt mooi aange-

toond door takken die in de zomer afgebroken zijn. De bladeren die ze dragen verdrogen omdat ze geen voeding en water meer krijgen, maar blijven wel gewoon aan de afgebroken tak zitten. Let daar volgende zomer maar eens op. De reden is eenvoudig: de boom heeft nog geen scheurlaagje gemaakt! Dit kurklaagje wordt ook niet bij alle soorten bomen even snel gevormd. Denk maar aan onze inheemse eiken waar het zo traag gevormd wordt dat ook na nieuwjaar nog bruine, verdroogde bladeren aan eiken hangen.

Je zou denken dat de rol van die bladeren nu uitgespeeld is. Niets is minder waar. Vooreerst vormen zij

een dicht tapijt waardoor vorst en koude minder invloed hebben op de voet van onze boom. Ook wij leggen bij erge koude een extra deken op onze voeten! Bovendien dient dit dikke bladerdek als schuilplaats voor allerlei dieren, denk maar aan onze egels. Zo'n laag bladeren is ook, zodra het weer wat warmer wordt, een ideale voedingsbodem voor allerlei organismen die dan tot leven komen: springstaarten, mijten, pisbedden, miljoenpoten, slakken, regenwormen, bacteriën en schimmels. In een altijd voortdurend **kringlooppoces**, waarvan de verkleuring en het afvallen van de bladeren een onderdeel is, wordt ons blad nu omgezet in nieuwe voedingsstoffen.

De herfst is ook een ideale periode om struiken en bomen te planten. Wie in zijn tuin nog wat plaats heeft en mettertijd wil genieten van nog meer herfstkleuren heeft keuze te over. In de eerste twee paragrafen van dit artikel vermelden we terloops al enkele struiken en bomen die vroeg en mooi verkleuren. Maar er zijn natuurlijk veel meer soorten die dit fraaie fenomeen vertonen. *Zoete kers, wilde kardinaalsmuts, veldesdoorn, lijsterbes, haagbeuk, sporkehout en gelderse roos, zie daar enkele mooi verkleurende echt inheemse struiken en bomen die ieder respectabel tuincentrum je kan verschaffen én die ook deel uitmaken van het aanbod dat je elders in dit blad vindt!*

Deze handelaars ondersteunen Natuurpunt Hobokense Polder

Hartelijk dank aan onderstaande handelaars en bedrijven voor de financiële ondersteuning die we van hen krijgen voor de verdere ontwikkeling van ons natuurgebied

Fietsenwinkel Hobobikes bvba, Kapelstraat 137 2660 Hoboken Tel. 03/ 827 58 47
Bvba Javebo, J. Stormstraat 29 2660 Hoboken Tel. 03/827 46 05
Verzekeringen en beleggingen Alert N.V., Kioskplaats 60 2660 Hoboken Tel. 03/827 31 50
Victor Van den Eede en Zonen, Houthandel, Oudestraat 101 2660 Hoboken Tel. 03/827 56 84
Verzekeringskantoor Marc Van Ruymbeke, Frans Smekensstraat 7 2660 Hoboken Tel. 03/827 29 48
De Blauwe Hond nv, Antwerpsesteenweg 64 2660 Hoboken Tel. 03/260 90 79
Gereedschappen nv De Draaiboom, Antwerpsesteenweg 156 - 160 2660 Hoboken Tel. 03/828 57 04
Dexia Bank, Kioskplaats 62 2660 Hoboken Tel. 03/827 51 53
Centrale verwarming en sanitair Lamberechts bvba, Jan Van de Wervelaan 39 2660 Hoboken Tel. 03/830 29 75
Loodgieter De Lauwer Luc, Den Haaglaan 90 2660 Hoboken Tel. 03/825 42 85
Instituut "De Lelie", Lelieplaats 39 2660 Hoboken Tel. 03/827 47 16
Bvba Inberco fietsen en bromfietsen, Sint-Bernardsesteenweg 666 2660 Hoboken Tel. 03/828 11 66
Beenhouwerij Van Der Keere, Kapelstraat 39 2660 Hoboken Tel. 03/827 53 01
Tuinaanleg Huylebroeck, Jules Pauwelsstraat 50/52 2660 Hoboken Tel. 03/830 44 90

Hoe werkt Vogelbescherming Vlaanderen ?

Vogelbescherming Vlaanderen is op 28 juni 2002 officieel als vzw opgericht onder auspiciën van de nationale organisatie 'Koninklijk Belgisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels' (KBVBV), nadat de Vlaamse afdeling van deze KBVBV al verschillende jaren gewerkt heeft onder de naam 'Vogelbescherming Vlaanderen'. Sinds lang zetten KBVBV en Vogelbescherming Vlaanderen zich in voor alle in het wild levende vogels en inheemse zoogdieren. Omdat vogels al heel lang en door velen gevolgd en bestudeerd worden, geven zij beter dan welke diergroep ook de toestand van natuur en milieu weer. Gaat het slecht met een vogelsoort, dan is dat een signaal dat er iets mis is met haar leefomgeving. Vaak heeft het beschermen van vogels een positief effect op natuur en landschap.

Advocaat van de wilde fauna

Voor een effectieve bescherming van vogels en hun leefgebieden zijn juridische middelen onmisbaar. Vogelbescherming Vlaanderen strijdt daarom voor het verkrijgen van een strikte uitvoering van de wetten en reglementen die de vogels beschermen. Zij ijvert ook voor de verbetering en verfijning van die wetgeving. En met succes. Via verzoekschriften bij de Raad van State zijn al meerdere overwinningen behaald in het voordeel van de vogels en hun leefgebieden. Door koppig te blijven aandringen bij politici, justitie en publieke opinie is verkregen dat de vogelvangst in Vlaanderen werd afgeschaft en dat de ongelimiteerde jacht op in het wild levende dieren aan banden is gelegd. Door toedoen van alerte vogelbeschermers worden jaarlijks tientallen illegale vogelvangsters en -handelaars, jagers en stropers die de wet overtreden, geverbaliseerd en voor de rechter gebracht.

Internationale vogelhandel bedreigt biodiversiteit

De internationale vogelhandel drijft op grootschalige plundering van de wilde fauna. Elk jaar worden immers grote aantallen vogels - al dan niet beschermd - uit hun natuurlijke omgeving weggerukt. De wereldwijde illegale handel in wilde dieren is goed voor een jaarlijks 'zakencijfer' van 3,5 miljard euro. Alleen met de internationale drughandel is meer geld gemoeid. Gemiddeld 75% van deze vogels sterft tijdens de vangst, de opslag en het transport. Om één exotische vogel in de huiskamer te krijgen, sneuvelen minstens tien soortgenoten tijdens het hele traject... Vogelbescherming Vlaanderen heeft ook hier haar verantwoordelijkheid genomen. Politie, douane en transporteurs op de luchthaven van Zaventem werden overtuigd van het belang van strengere controles op en beperking van de invoer van vogels in ons land.

Bescherming van natuurgebieden

Vogelbescherming Vlaanderen beheert verschillende ornithologisch en botanisch waardevolle natuurgebieden, destijds aangekocht door de nationale vereniging voor vogelbescherming (KBVBV). Het gaat vooral om getijdengebieden (schorren en slikken) langs de Schelde. Getijdenrivieren zijn van cruciale betekenis voor trekvogels, wintergasten en broedvogels. Tijdens de doortrek- en winterperiode worden in het Schelde-estuarium meer dan 150.000 watervogels geteld! Het gaat voornamelijk om steltlopers, eenden en ganzen. De nadruk ligt op het beheer van de natuurgebieden en niet meer op de verwerving ervan, omdat zowel andere natuurverenigingen (zoals Natuurpunt) en de overheid bijzonder actief zijn op dit domein.

Opvangcentra voor wilde dieren in nood

Vogelbescherming Vlaanderen coördi-

neert een keten van Opvangcentra voor Vogels en Wilde Dieren. Deze centra staan in voor de opvang, verzorging en revalidatie van noodlijdende, in het wild levende vogels en andere dieren. Elk jaar worden ruim 16.000 inheemse wilde dieren, waarvan 85% vogels, in hun opvangcentra opgenomen. De oorzaken van opname zijn verscheiden: wegverkeer, hoogspanningsmasten, jachtmisbruiken, botulisme, vergiftiging, stookolielozingen op zee, vogelvangst, enz. Gemiddeld kan 60% van deze slachtoffers na revalidatie met succes in vrijheid worden gesteld. Deze centra (waarvan onze afdeling vorig jaar het centrum in Oplabbeek bezocht heeft) bewijzen niet enkel hun nut als opvang- en revalidatiecentrum voor gewonde wilde dieren, ze werken ook actief mee aan wetenschappelijke projecten van universiteiten en andere instellingen.

Reddingsacties bij olierampen

Vogelbescherming Vlaanderen springt altijd en onmiddellijk in de bres wanneer zeevogels het slachtoffer worden van zware olievervuiling door schipbreuk van tankers, door illegale lozingen van afvalolie of door 'tankcleaning' op zee. In 1999 staken zij de handen uit de mouwen in Bretagne toen daar de Erika lek sloeg. In 2002 kwamen ze in actie in Galicië waar op drift geslagen olie uit de Prestige onherstelbare schade aanrichtte te land en te water. Van overal in Vlaanderen kwamen toegewijde vrijwilligers afgezakt naar de stranden van Duinkerken, Oostende, Koksijde,

CANARY PETE

Nieuwpoort en andere kustplaatsen om de slachtoffers van de giftige smurrie uit het wrak van de Tricolor (2002-2003) te redden. De revalidatie van de aangetaste vogels is zeer arbeidsintensief en enkel mogelijk dank zij de belangeloze inzet van honderden sympathisanten. De vogels krijgen na hun revalidatie een wetenschappelijke ring om hun poot, waardoor ze bij terugvangst of tijdens observaties door ornithologen kunnen worden geïdentificeerd. Een gerevalideerde zeevogel drie jaar later opnieuw tegenkomen in de natuur is de mooiste beloning!

Educatie, sensibilisatie en studie

Via haar driemaandelijkse tijdschrift 'Mens & Vogel', maar ook via haar website www.vogelbescherming.be houdt Vogelbescherming Vlaanderen leden en andere geïnteresseerden op de hoogte van al haar activiteiten: het leven van de vogels, de recente wetgevingen betreffende vogelbescherming, jacht en natuurbehoud, het bouwen en plaatsen van nestkasten, het aanplanten van streekeigen bomen en struiken in de tuin, het voederen van vogels in de winter, enz.

Kerkuilwerkgroep Vlaanderen

Onder de vleugels van Vogelbescherming is al 30 jaar de Kerkuilwerkgroep Vlaanderen actief, met zeer goede resultaten. Deze werkgroep heeft tot doel alle nog resterende broedplaatsen van de Kerkuil veilig te stellen en op potentieel geschikte plaatsen nieuwe broedgelegenheden te scheppen door het plaatsen van speciale nestkasten. De werkgroep heeft ook tot doel het voedselaanbod in de onmiddellijke omgeving van bestaande broedplaatsen te verhogen en de Kerkuil als broedvogel te behouden door een algemene landschapsbescherming, waarbij de soort een indicator is voor de kwaliteit van de biotoop waarin zij leeft.

Wie graag nog veel meer verneemt over vogelbescherming in Vlaanderen én in de wereld raden wij de informatieavond aan van ZATERDAG 24 NOVEMBER waar Jan Rodts onze gast is!

Broedende futen in de Hobokense Polder André Van Langenhove

Op het midden van de Broekskotvijver heeft de voorbije zomer een koppel futen een nest gemaakt zeer dicht bij de kijkhut. Wat een meevaler voor de birdwatchers. Op 8 juli aanschouwden we het eerste ei, de volgende 4 dagen werden er nog 4 eieren in het nest gedeponeerd. De broeitijd heeft 27 dagen geduurd vanaf het eerste ei; er zijn drie eieren uitgekomen.

Zoals alle leden van deze familie is de fuut een typische watervogel van plassen en meren. Zijn donkere oorpluimen geven hem een karakteristiek uiterlijk. De fuut heeft een wit gezicht met een roodbruine en zwarte kraag eromheen. De fuut is overwegend wit, van boven donker overgaand in roestbruin. De jongen zijn zwartwit gestreept (als een pyjamaatje) en vaak maken zij een ritje achterop de rug van hun ouders.

Slechts weinig Europese vogels hebben een uitgebreider en fascinerender baltsvertoon dan de fuut. Paren zwemmen borst tegen borst met opgezette halsveren, strekken zich op het water uit ('pinguïndans') en doen aan 'schijnpoetsen'. Soms geven ze in deze gestrekte houding plantenresten door aan elkaar of schudden met de kop. In het voorjaar zijn futen erg luidruchtig. Het nest bestaat uit een eenvoudige hoop waterplanten en ligt verankerd.

Wanneer een ouder het nest verlaat, worden de eieren afgedekt met wat fijn plantaardig materiaal. De langwerpige, witachtige eieren (meestal 4 of 5), komen na drie à vier weken uit. De jongen piepen schril als ze naar de ouders zwemmen om met insecten of vis te worden gevoederd. Na 10 weken zijn ze zelfstandig. Na de rui is het winterkleed van een halfwassen fuut gelijk aan dat van de oudervogel. Futen eten waterdieren. Om deze te vangen duiken ze onder en achtervolgen ze hun prooi.

In de vlucht heeft de fuut een slank, langgerekt silhouet met een voor alle futen kenmerkende snelle vleugelslag. Het lijkt bijna alsof de kleine vleugeltjes moeite hebben om het lijf van de vogel in de lucht te houden. De grote, witte dekveren zijn erg opvallend. Zomerkleed is onmiskenbaar door de dubbele kuif en de kraag op de kop. In het winterkleed zijn de witte kop en de lange hals kenmerkend voor deze fuut.

Bericht van de Webmaster:

- Wat er reilt en zeilt in de Hobokense polder kan je terugvinden op website www.hobokensepolder.be
- Voor alle activiteiten van onze vereniging: klik op "**Kalender**"
- Voor de werking van onze vereniging: klik op "**Werking**"
- Wil je graag meewerken om dit mooi natuurgebied in stand te houden: klik op "**Beheerswerken**"
- Wil je graag eens komen wandelen: klik op "**Werking**" en vervolgens op "**Kaarten**"

Paul Van den Broecke

De Hobokense Polder Wie waren en zijn onze voorzitters?

Een fantastisch idee van onze trouwe medewerkers

Theo Verschueren en Gilbert Van de Velde om onze voorzitters aan het woord te laten.

Hoe en waarom begonnen ze er aan? Welke moeilijkheden ondervonden ze? Wat waren hun frustraties, successen, twijfels?

Deze vragen, en nog vele andere, trachten we te beantwoorden in een grote reeks over onze voorzitters vanaf méér dan 35 jaar geleden.

In onze vorige tijdschriften lieten we Paul Pals, Polderbeschermer van het eerste ogenblik, zijn ervaringen vertellen.

Nu geven we graag het woord aan **Marc Bogaerts**.

Mijn eerste stappen in het natuurbehoud

Mijn natuurkennis was op dat moment nog minimaal, maar de interesse is er altijd wel geweest. Ik moet teruggaan tot 1978. Een foldertje over een cursus Natuurgids had mijn interesse gewekt. Ik denk dat ik in dat voorjaar aan deze cursus begonnen ben. De cursus was interessant, maar vaak ook erg saai. Urenlang naar dia's zitten kijken van vogeltjes en planten, terwijl je in het veld zoveel meer kunt zien en leren. Gelukkig heeft men dit ingezien, en wordt er nu meer aandacht gegeven aan veldwerk. Een interessanter aspect was het opmaken van een biotoopstudie en begeleiden van een wandeling. Maar waar? Veel natuur was er in Hoboken niet te vinden, dat dacht ik toch althans. Je had het Fort 8, de Hobokense Polder was voor mij toen nog onbekend terrein. Mijn eerste contact had ik met Walter, hij heeft me kunnen overtuigen om iets te maken over de Hobokense Polder. Samen met hem en nog een stel andere jonge gasten zoals; Pol, Koen, Paul, ... heb ik vele uren doorgebracht in de polder die al snel mijn hart gestolen had. Wat mij enorm boeide was de kennis van die gasten over de natuur. Planten, vogels, libellen, niets was onbekend. En de kennis werd gaandeweg overgebracht. Hier leerde ik veel meer dan op die droge cursusnamiddagen.

Dit was ook de periode dat de actiegroep, later Werkgroep Hobokense Polder, werd opgericht. Opgericht is een groot woord, het ging er allemaal nogal ongestructureerd aan toe, en

improvisatie was het motto. Maar dit maakte het ook leuk. Maar eenmaal die natuur je gepakt heeft, is de stap naar actie voor het behoud erg klein. En hier heeft Pol een grote rol in gespeeld. Zijn inzet, enthousiasme en gedrevenheid maakten dat je niet nee kon zeggen.

En de polder was een prachtig gebied, ik heb er mijn mooiste natuurmomenten beleefd, teveel om op te noemen. Zomertalingen op het Broekskot, de klapekster die zich liet zien in de jongere delen van de populierenaanplanting, oog in oog staan met het woudaapje, de massa's gevlekte orchissen, ...

Van liefde naar actie

De eerste grote activiteit herinner ik mij nog als was het gisteren, de Groene Week. Een tentoonstelling in de bibliotheek, debatavond, begeleide wandelingen, ... Veel volk hadden we niet verwacht op de wandeling, veel gidsen hadden we niet voorzien. Maar het werd een enorm succes. Bij het naar het station fietsen passeerde ik overal gelaarsde Hobokenaars. Dit hadden we niet voorzien,

het werd mijn vuurdoop, een groep van zo'n 40 man rondleiden. En dit als onervaren en onvoorbereide natuurgids. Maar zowel toen, als bij de vele andere groepen die ik heb rondgeleid, iedereen was het erover eens, dit is een prachtig stukje natuur. De verwondering was dan ook steeds groot als men hoorde dat dit zou verdwijnen onder beton. Deze reactie van de gewone Hobokenaar was nodig om de energie te hebben om door te zetten. Mensen die geen grote kennis hadden over de natuur, maar die met spijt in het hart vaststelden dat dit ooit zou verdwijnen. In schril contrast hiermee de mening van onze (lokale) politiciers. Blind voor geld en macht zagen ze de schoonheid van de natuur niet meer. Niet dat ze ooit één stap in de Hobokense Polder gezet hadden, wisten ze toch te verklaren dat dit gebied geen waarde had. Ik herinner me nog dat we na een wandeling werden

aangesproken door een lokale 'politieker' die daar begon te fulmineren tegen de werkgroep. Hij werd onmiddellijk de mond gesnoerd door één van de wandelaars, en droop stilletjes af. Dan wist je, we zitten goed.

Wat ik me blijvend zal herinneren: de WHOP-kern was een hechte groep. Alhoewel onze tegenstanders regelmatig hebben getracht

verdeeldheid te zaaien is hen dit nooit gelukt. Stilaan groeiden we en kwam er altijd volk bij. Dit was nodig, er was werk genoeg te doen. Niet alleen op het actiefrent, maar ook in de polder zelf. Het natuurbeheer was toen nog niet zo gemechaniseerd als nu. Maaien deden we met de zeis, uren aan een stuk. En dan heb ik nog niet gesproken over de aanleg van het wandelpad. Hier is gigantisch veel werk in gekropen. Je

moet weten dat er in de beginjaren helemaal geen pad was. Er werden struiken gekapt en knuppelpaden aangelegd. Gelukkig hadden we hier toch steeds veel helpende handen. Vanaf de jaren '80 hadden we de jaarlijkse internationale VIA-kampen. Het heeft ons soms veel moeite gekost om bvb. aan een Fin uit te leggen wat het nut is van dit beheerswerk in een natuurgebied van 200 ha. Terwijl zij spreken over vierkante kilometers natuur. Maar ook veel mooie momenten, en momenten van verwondering. Een deelnemer van Sierra Leona die naar een strijkijzer vroeg om zijn wit kostuum op te strijken voor de zondagse uitstap. Een Spanjaard die nog nooit alleen weg was geweest en als cadeau voor zijn moeder een ... houten afwasborstel-tje kocht. En dit is misschien toch wel de rode draad in mijn verhaal, die vele kleine geluksmomenten heb je nodig om door te gaan. Pol, heeft het in zijn artikel ook gezegd, de steun kwam van de gewone man, want ook in natuurkringen was er sprake van scepticisme. Ik hoor het nog iemand zeggen, om te ijveren voor natuurbehoud moet je een idealist zijn, maar ook een realist. Behalve voor Hoboken Polder, als je hier realistisch denkt stop je ermee. We hebben het tegendeel bewezen, doorzetten is de boodschap.

Maar ook harde momenten

Het zat natuurlijk niet altijd mee. Van Den Bosch die de boomgaard onderstortte met chemisch afval. Zowat alle overheden concludeerden 'geen probleem', terwijl er zwart op wit werd aangetoond dat er giftig afval werd gestort. Alleen bleven de onderzoeksrapporten geheim. Er kwam politiebewaking van het stort van negen tot vijf, terwijl de afvaltransporten 's nachts plaats vonden. Het gesjoemel van de Groep I i.v.m. dreigende schadeclaims. Het halstarrig volhouden aan het Polderstadproject door het gemeentebestuur, terwijl het overduidelijk was dat het een flop was.

Diversiteit = kracht

Wie denkt dat de WHOP enkel bestond uit natuur freaks heeft het mis. André, die ongeveer bij elke deur in Hoboken heeft aangebeld, verkocht

stickers bij de vleet. Op subsidies moesten we niet rekenen, we moesten zelf voor inkomsten zorgen. Staf, de man die met grote precisie het educatieve aspect voor zich nam. Frans, een WHOP-er van het eerste uur, was onze strateeg. Het uitdenken en uitwerken van concepten voor acties was zijn ding, en hierbij ging hij niet over één nacht ijs. Bij hem thuis heb ik vele uren gesleten, want ook het verzendklaar maken van "De klapekster" gebeurde daar vele jaren. Zijn living werd herschapen tot iets wat ik niet kan benoemen, maar het zag er in ieder geval vrij chaotisch uit.

Deze verscheidenheid was ook onze kracht. Je overtuigt geen politici met alleen het voorkomen van een zeldzaam bloemetje of vogeltje. Alles werd bekeken vanuit verschillende hoeken, ook de sociaaleconomische aspecten werden meegenomen. Werken aan natuurbehoud is je inzetten voor iets waarin je gelooft, iets wat je belangrijk vindt. Deze inzet is beloofd geworden met het uiteindelijke behoud van onze polder. Maar

Mensen gaan, mensen komen

Dit is overal zo, mensen gaan en mensen komen. Maar de verhuis van Pol naar de Zwalmstreek was toch zeker een gemis. Hij was immers de grote bezieler van de WHOP. Maar ook daar is hij actief gebleven in het natuurbehoud. We zijn in contact gebleven, maar nu is het toch weeral enige tijd geleden dat we elkaar nog gezien hebben. Maar ik kan wel zeggen hij heeft nog niets van zijn gedrevenheid ingeleverd. Maar de WHOP had een sterke kern, en dat is het belangrijkste. Wij hebben nooit gedacht in termen van status. Voorzitter zijn was iets wat je overkwam, ik ben dit een aantal jaren geweest, maar heb dit nooit als dusdanig ervaren. Eind jaren tachtig was het wel duidelijk dat er een kentering kwam. Het dogmatisch vasthouden aan het polderstadproject was voorbij. Maar er was voor ons maar één doel, het volledige behoud van de polder. Ik ben blij dat ik dit (van op afstand) nog heb mee kunnen maken. Want uiteindelijk ben ik zelf ook uitgeweken en in 1990 verhuisd

dit is ook een proces van persoonlijke verrijking geweest. De vele 'rijke' mensen die je ontmoet, de steun die je ontvangt uit onverwachte hoek, omgaan met mensen, tegenslagen incasseren, argumentatie opbouwen, weten dat je op mensen kan rekenen, ... Hiervoor bestaan (dure) cursussen, maar de beste leerschool is toch de praktijk.

naar het Waasland. Maar dit "Soete Waasland" heeft ook al veel van zijn pluimen verloren. Ook hier is natuurbehoud nog een dagelijks gevecht voor de laatste restantjes groen. Ik ben de laatste jaren niet zo vaak meer in de polder geweest, maar het is een gebied waar men terecht fier op mag zijn.

Marc Bogaerts

Onze Goudklompjes: actiever dan ooit !

Sinds begin juli - het broedseizoen was maar net voorbij - zijn onze Goudklompjes alweer elke week in de Hobokense Polder te vinden. Aanvankelijk was het de bedoeling om 1 maal per 14 dagen aan natuurbeheer te doen.

Maar met hun ontembaar enthousiasme zie je ze - gemiddeld met een tiental personen - elke woensdag de polder intrekken.

De voorbije maanden hebben zij afwisselend aan het KIJK.punt en in het natuurgebied gewerkt.

Spijtig genoeg hebben we al te maken gehad met vandalisme aan het KIJK.punt, en dat terwijl het nog niet helemaal voltooid is. Een steek in het hart voor onze ijverige beheersploeg die er al uren, dagen en maandenlang het beste van zichzelf aan gegeven hebben.

Maar het werk nadert zijn voltooiing. Dan kan gestart worden met de aanleg van het wandelpad, dat mindervaliden de kans moet bieden het KIJK.punt te bereiken.

In de loop van 2008 plannen we een groot inhuldigungsfeest. U hoort hier zeker nog meer van.

Recupereer uw lidgeld !

De nieuwjaarsperiode is traditioneel ook de periode van vernieuwing van lidgelden. Veel mensen stellen zich hierbij de vraag of ze niet moeten bezuinigen. Zouden ze het lidgeld nog wel betalen ? Onze actieve werking bewijst dat uw lidgeld geen verloren uitgave is. Maar weet u dat u gemakkelijk uw lidgeld kan recupereren ?

Vertoon van uw Natuurpuntlidkaart geeft u immers recht op korting in verschillende winkels:

- **Natuurpunt Winkel Turnhout**, Graatakker 11, Turnhout: boeken en optiek 10 % ledenkorting
- **Natuurpunt Winkel Ekeren** (lokaal verkooppunt) Steenstraat 25, 2180 Ekeren: beperkt gamma Natuurpunt Winkel, optiek enkel op afspraak, 10 % ledenkorting
- **Schoenen Torfs**: TIR Shopping Center, Sint-Bernardsesteenweg

320/002, Antwerpen. Als lid van Natuurpunt krijg je vanaf nu 10% onmiddellijke korting bij de aankoop van nieuwe schoenen van Torfs! De voorwaarde is dat je een paar oude schoenen meebrengt. Je oude schoenen gaan dus niet op de afvalberg, maar krijgen een herstelbeurt en een nieuw leven. De totale opbrengst van de actie schenkt de winkel aan Natuurpunt voor de aankoop en het beheer van Hobokense Polder! Vergeet dus zeker je lidkaart niet als je gaat winkelen.

- **AS-Adventure**, Boomsesteenweg 666, Wilrijk: buitensport- en kampeerbenodigdheden: 5 % korting.
- **De Berghut**, Plezantstraat 11, Hamme: alpinisme, speleo, trekking, kamperen: kortingscheque 10 % te verrekenen in volgende aankoop.

- **Bever Zwerfsport**, Bredabaan 968, Merksem: kamperen, buitensport: 10% korting
- **Optiek Van Grootven**, Kapellestraat 20, Aartselaar: verrekijkers, telescopen: 10 % korting (5 % op dure merken Swarovski, Zeiss, Leica)
- **De Zingende Druif**, Landstraat 32, Nijlen: wijnhandel: 11 flessen kopen = 1 gratis
- **Focinac Action Shop**, Turnhoutsebaan 281, 2140 Borgerhout, fothandel, 10 % op de meeste foto-artikelen

Waarschijnlijk zijn veel meer handelszaken bereid tot het geven van kortingen. Leg uw lidkaart voor en vraag het hen. Laat het ons weten. Het zal ook andere leden interesseren.

Torfbroek – Silsombos: zondag 17 juni 2007

Leiding: Frans Thys

Gidsen: Katrien De Vlieger (NP Kampenhout) en Frans Thys

Verslaggever : Marnix Lefranc - Deelnemers: 18

Op zondagmorgen 17 juni trokken we met een groepje van 18 Natuurpunters naar natuurreservaat "Het Torfbroek" in Kampenhout. Voor de gelegenheid hadden we een beroep gedaan op een plaatselijke gids: Katrien De Vlieger. Eerst gingen we kijken naar wat ooit een visvijver was geweest. De vijver was aangelegd in de jaren dertig van vorige eeuw en behoorde tot het domein van villa "Ter bronnen"; later kwam het in handen van een visclub en vanaf 1990 werd het natuurgebied. Onmiddellijk zagen we al een tweetal blauwe reigers opvliegen en ook een ijsvogel vloog voorbij. Verder nog wilde eend, meerkoet en een soepeend. Volgens Katrien zou de tafeleend er ook broeden maar die kregen we niet te zien. Langsheen de waterkant vonden we al heel wat planten: wolfsfoot, watermunt, moerasspirea, grote wederik, smeerwortel, kattestaart, beekpunge en knopig helmkruid.

Vervolgens gingen we binnen in het Torfbroek. Het gebied bestaat uit een centrale waterplas (ooit was dit een turfput, later gebruikt als vlasrootput) met daarrond hooilanden, hakhoutbosjes en een streepje bos. Sedert 1977 kwam het gebied in handen van Natuurreservaten (later Natuurpunt) en werd er jaarlijks gemaaid. Door het maaisel af te voeren kon men een uitzonderlijk rijke flora herstellen en in stand houden. Ook het

grondwater is van essentieel belang op de plantengroei. Het water borrelt op uit de bodem, vanuit verschillende bronnen en kwelzones. Het bevat veel kalk en ijzer wat zijn invloed heeft op de plantengroei. Opvallend waren de vele orchideeën die er in bloei stonden. Het meest talrijk waren de bosorchissen. Plaatselijk was er ook een gebiedje met heel veel moeraswespenorchissen. Een derde orchideeënsoort was de grote muggenorchis. Minder opvallend maar toch ook talrijk aanwezig was padderus. Andere juweeltjes waren galigaan, kleine ratelaar, trilgras, vleugeltjesbloem, karwijselie, gewoon duizendguldenkruid, teer guichelheil, geelhartje en zomp vergeetme-nietje.

Opvallend was dat er weinig muggen waren voor zo'n waterrijk gebied. Katrien gaf ons de verklaring: een bepaalde soort kranwier die hier voorkomt, verspreidt een geur die de muggen op afstand houdt. Heel merkwaardig was ook het voorkomen van veenmos met ronde zonedauw die gedijt in zure milieus en daarnaast de knobbies die kalkminnend is.

Tussen de vele planten was het ook uitkijken naar libellen. De soorten die we te zien kregen waren: platbuik, viervleklibel, lantaarntje, blauwe breedscheenjuffer en variabele waterjuffer. De variabele waterjuffer

is een bedreigde soort. Het Torfbroek is bij de libellenspecialisten gekend voor zijn populatie variabele waterjuffers.

En natuurlijk zijn er ook nog de vogels. Vogels observeren in het Torfbroek is wel een probleem. Om de haverklap scheert er met heel veel lawaai een vliegtuig over het gebied. Het Torfbroek ligt immers in het verlengde van de belangrijkste landingsbaan van Zaventem. Toch konden we volgende soorten observeren: kleine karekiet, rietgors, meerkoet, merel, zanglijster, winterkoninkje, tiftjaf, ekster, houtduif, zwarte kraai, roodborst, zwartkop, sperwer en een dode waterral.

Katrien had ons allen overtuigd van de bijzondere rijkdom van het gebied. Voor het natuurreservaat werd, hadden projectontwikkelaars andere plannen. Gelukkig kon dit botanisch pareltje nog net gered worden. Tot slot van haar rondleiding onderstreepte ze nog dat alles wat we zagen, te danken is aan de inzet van vele vrijwilligers die jaarlijks het gebied maaien.

Frans bedankte Katrien en nam het roer over. Hij toonde ons nog een laatste stukje Torfbroek. Ook hier waren de bosorchissen massaal aanwezig. Enkele nieuwe planten die we hier zagen waren kattedoorn, rapunzelklokje en jacobskruiskruid. Na het verorberen van onze picknick op een terrasje in Kwerps, was het tijd om het Silsombos te verkennen. Het gebied is 250 ha groot en ligt tussen Nederokkerzeel en Erps-Kwerps in de vallei van de Weesbeek en de Molenbeek. Onze wandeling startte vanop het dorpsplein in Kwerps. Na enkele honderden meters zaten we al volop in het Silsombos en toonde Frans ons de reuzenpaardestaart. Het is één van de specialiteiten van dit gebied. Deze overigens zeldzame plant vindt hier zijn ideale biotoop. In deze periode van het jaar kregen we alleen maar de groene onvruchtbare stengels te zien. Wat verder in het bos kwamen we aan een brugje over de Weesbeek. Op het brugje vonden we veel kapotte slakkenhuisjes. Dit was het werk van de zanglijster.

Als we verder in het gebied wandelden, zagen we dat het Silsombos geen aaneengesloten bos is, maar

een mozaïek van natte bossen, ruigtes, moerassige graslanden en weiden. In het Silsombos vonden we nog twee orchideeën: de breedbladige wespenorchis en de keverorchis. We zagen ook typische bosplanten zoals aronskelk en eenbes. De boom- en struiklaag bestaat voornamelijk uit populier, es, gewone esdoorn, els, kornoelje, hazelaar,

vuilboompje en kardinaalsmuts. Frans toonde ons de wijngaardslak en ook enkele groene kikkers. Aan de Molenbeek zagen we volop weidebeekjuffers. Om te bekomen van al dat natuurschoon, streken we nogmaals neer op hetzelfde terrasje in Kwerps. Met een pint spoelden we alles door. Enkelen onder ons namen er nog

een puntzak met frieten bij. Het is duidelijk dat het een aangename en boeiende dagexcursie was waarvoor we Frans Thys hartelijk danken!

Een gedetailleerde lijst van de waargenomen planten, vogels en insecten kan bekomen worden bij Marnix: marnix.lefranc@telenet.be of bij Ria: ria.thys@telenet.be

De Teut – Tenhaagdoornheide: zondag 19 augustus 2007

Gids: Frans Thys

Aantal deelnemers: 16 - Verslaggever: Marnix Lefranc

Tijgerspin

Met zestien waren we present aan de ingang van het heidereservaat De Teut in Zonhoven. Op het programma stond een excursie in een heidecomplex van ongeveer 1000 ha dat doorsneden wordt door de autosnelweg E314. Ten noorden van de E314 ligt "Tenhaagdoornheide" en ten zuiden "De Teut" en "Molenheide". De gebieden staan met elkaar in verbinding met een ecotunnel onder de E314 door. Deze tunnel moet er voor zorgen dat dieren (reeën, vossen, amfibieën, ...) zich kunnen verplaatsen tussen beide gebieden. Het is dan ook uit den boze dat deze tunnel zou gebruikt worden door wandelaars. De menselijke geur kan bepaalde dieren afschrikken. Het gebied bestaat overwegend uit droge heide met daarnaast nog natte heide en naaldbos. De afwatering van het volledige heidecomplex gebeurt langs de Laambeek en de Roosterbeek.

Al vanaf het begin van onze wandeling konden we genieten van de purperen hei. De struikhei stond volop in bloei. Tussen de struikhei zagen we ook nog kruipbrem, bunt-

gras, borstelgras en vele korstmossen. Bij het aanschouwen van de talloze paars gekleurde heidevelden vermeldde Frans dat de soortenrijkdom aan planten niet zo groot is in heidegebieden. Daarentegen herbergen heidegebieden een heel rijke insectenfauna. Zo komen drie kwart van onze miersoorten voor in heidegebieden. In de paarse heidevelden zagen we her en der een berk en ook nog wat vliegdennen. Plaatselijk was de Amerikaanse vogelkers of bospest bijzonder talrijk aanwezig. Frans wees ons erop dat de heide een cultuurlandschap is dat ontstaan is ten gevolge van ondertussen verouderde landbouwmethodes. Als de mens niet zou ingrijpen dan zou de heide terug evolueren naar bos. Het beheer is er dan ook op gericht om verbossing tegen te gaan. Een ander probleem waar de beheerders mee geconfronteerd worden, is vergrasping. Ten gevolge van verzuring en vermesting doen grassen zoals pijpestrootje het bijzonder goed en verdringen ze andere typische heideplanten. Onder de zwammen was de aardappelbovist talrijk aanwezig.

Ook kastanjeboleet, berkenzwam, cantharel en een opmerkelijk grote geschubde inktzwam werden gezien. In het gebied zijn we ook langs enkele vennen gepasseerd. In één ervan groeide het éénarig wollegras. Over het wateroppervlak scheerden heel wat libellen over en weer. Aan de rand van de vennen zagen we gagel. Deze aangenaam riekende struik werd vroeger gebruikt in de plaats van hop voor het brouwen van bier. Vandaag wordt gagel terug gebruikt voor het brouwen van het Natuurpuntbier "Gageleer". Op geplagde gebiedjes zagen we ronde zonnedauw, kleine zonnedauw, witte snavelbies en moeraswolfsklauw. Andere heideplanten die we te zien kregen waren dopheide, beenbreek, tormentil en muizenootje.

Voor aanplanting van de naaldbossen werden zowel zwarte den als grove den gebruikt. Aan de bosranden en meer beschaduwde plaatsen vinden we ook nog valse salie en blauwe bosbes. De blauwe bosbessen waren lekker! Ook enkele insecten werden geobserveerd zoals de sikkelsprinkhaan, grote groene sabelsprinkhaan, diverse libellen en de larven van de mierenleeuw. Op zomereik vonden we de ananasgal. Slechts weinig soorten vogels konden we noteren op ons lijstje met waarnemingen. Aan de rand van een bosje maakte Kris ons attent op een roepende zwarte specht. Verder werden ook nog blauwe reiger, groene specht, kuifmees, matkopmees, staartmees, goudhaantje, boerenzwaluw, huiszwaluw, roodborsttapuit en buizerd waargenomen.

Het was weer een boeiende excursie. Om af te ronden dronken we nog een biertje op het terras van een plaatselijke drankgelegenheid. Hartelijk dank aan Tillie en Frans voor de voorbereidingen en de deskundige uitleg.

Vogelringpost De Kuifeend: zaterdag 25 augustus 2007

Gids: Ludo Roothaert

Gastheer: Ludo Benoy

Verslag: Kris Vos – Deelnemers: 15

Een ortolaan! Meteen rept iedereen zich om dit zeldzame vogeltje in het vizier te krijgen. De ortolaan, zo lees ik in de vogelgids, is een soort gors. Wat we juist moeten zien om deze vogel te herkennen weet ik op dat ogenblik nog niet. Daar komt verandering in vandaag.

We zijn met de cursisten van de cursus "trekvoegels" in het natuurgebied "De Kuifeend", gelegen in het rangeerstation Antwerpen Noord. Ludo Benoy, conservator van dit natuurgebied, vertelt ons dat, door intense samenwerking tussen Natuurpunt vzw, de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen en het Gemeentelijk Havenbedrijf, er in dit gebied met succes een natuurinbufferingsproject is gerealiseerd. Er is een landschapdijk aangelegd. Hiervoor is er grond ter plaatse uitgegraven. De afgegraven zones zijn ingericht als rietvelden en waterplassen met schuine randen die, zo hoopt men, als rustplaats kunnen dienen voor vele vogelsoorten. Voor de bezoekers is er een kijkhut gebouwd die via een knuppelpad vanaf de parking, ook voor rolstoelgebruikers, toegankelijk is. Een tweede hut wordt gepland later dit jaar. Na deze toelichting komt het ringen aan de beurt. Ludo Roothaert heeft om 5 uur 's ochtends de mistnetten opgesteld. De vogels die in de netten vastvliegen, worden zachtjes losgemaakt en elk apart in een zakje naar de ringer gebracht. Dit is voor ons een unieke kans om, vooral nu, trekvoegels van zeer dichtbij te bekijken.

En het zijn er nogal wat!

Fitissen (3 exemplaren), wat zijn ze klein! We leren al meteen dat deze vogels insecteneters zijn, dat zie je aan hun kleine spitse snavel. Ook naar de leeftijd wordt gekeken: bij de éénjarigen zijn de "pennen" nog niet afgesleten maar mooi gaaf. Er zijn natuurlijk ook specialisten in onze groep. Zij stellen hun vragen zeer gericht: 'Wat zijn de verschillen tussen een fitis en een tjiptjaf (1 exemplaar)' of, 'Hoe herken je een kleine karekiet van een bosrietzanger?'

En Ludo toont ons waar we moeten op letten: bij de fitis op de wenkbrauwstreep en de kleur van de poten, bij de kleine karekiet (27 ex) op de groenachtige poten met zwarte nagel. Bovendien vertrekt de bosrietzanger vroeger op het jaar, dus die gaan we nu niet zien.

De buikjes van de grasmussen (4 ex.) zijn mooi zalmkleurig. Hun slagpennen zijn kastanjekleurig geschubd. Grasmussen zijn insecteneters die in de herfst overschakelen naar het eten van bessen. Hun bekje is dan ook veel scherper dan bij de andere insecteneters.

Ondertussen brengen vrijwilligers (sommige zeer jong!) steeds andere vogeltjes aan: tuinfluiters (7), bonte vliegenvanger (1), spotvogel (1), rietzanger (5), winterkoning (1), blauwborst (1), sprinkhaanzanger (1) en 2 zwartkoppen, waarvan eentje met nog echte dons op z'n borst.

Wanneer Ludo een jonge ijsvogel uit één van de zakjes haalt, hoor je zachte kreten van bewondering in de groep. Deze prachtige vogel laat zich met gemak langs alle kanten bewonderen. Zijn hoofdje kan hij links en rechts draaien over de ganse 360°, haast beter dan de draaihals.

Van elk vogeltje wordt de vleugellengte en het gewicht genoteerd. Zo weegt een winterkoninkje amper 9,8 gram, een grasmus 15,8 gram. Dan krijgt de vogel zijn ring, héél zorgvuldig en met zachte hand; sommigen krijgen zowaar nog een knuffel voordat ze weer worden losgelaten.

De nummer van de ring wordt doorgegeven met de coördinaten van de ringplaats aan het Nationaal Museum in Brussel.

Het feit dat vandaag bij het grote aantal kleine karekieten zo weinig eerstejaars zijn, doet Ludo vermoeden dat het dit jaar een slecht seizoen is geweest voor deze vogelsoort.

Ondertussen, in het luchtruim, passeren nog 2 wespddieven, een draaihals en 2 ijsvogels. Op het water zien we vanuit de kijkhut de geoorde fuut, aalscholver, grauwe

gans, zomertaling, krooneend, tafeleend, meerkoeten, grote zilverreiger, knobbelzwaan.

Met spijt nemen we 's middags afscheid, de beide Ludo's dankend voor hun boeiende praktijkles. Een hartelijk dank aan de vele vrijwilligers ter plekke, zij hebben ons een aangename voormiddag bezorgd. Bedankt Ria, voor de zeer goede organisatie.

Ijsvogel

Fitis

Blauwborst

Activiteitenkalender

Activiteiten, waar je je op voorhand moet voor inschrijven, zijn in vet gemarkeerd.

- Za. 6 okt **Trefdag in Gent**
Zo. 7 okt **Ruienwandeling in Antwerpen**
Za. 13 okt Watervogeltellingen
Zo. 14 okt Trekvogeltelling in de Polder, tevens praktijkuitstap 2 cursus Vogeltrek
Wo. 17 okt Bestuursvergadering in Zaal Moretus
Za. 20 okt Natuurbeheer in de Hobokense Polder
Zo. 21 okt Herfstwandeling in de Polder
Zo. 28 okt **Daguitstap Hageland**
Za. 10 nov Natuurbeheer in de Hobokense Polder
Za. 17 nov Watervogeltellingen
Zo. 18 nov Dag van de Natuur: natuurbeheer en wandeling in de Hobokense Polder
Wo. 21 nov Bestuursvergadering in Zaal Moretus
Za. 24 nov Behaag natuurlijkactie
Za. 24 nov Info-avond Vogelbescherming
Za. 15 dec Watervogeltellingen
Za. 15 dec Natuurbeheer in de Hobokense Polder
Zo. 16 dec **Daguitstap Nederland**
Wo. 19 dec Bestuursvergadering in Zaal Moretus
Zo. 13 jan **Boottocht op de Schelde**
Zo. 27 jan **Vogeltocht naar Zuid-Holland**

Elke week op woensdag natuurbeheer met de Goudklompjes van 9.30 u tot 13.30 u.
Voor info: contacteer Gilbert Van de Velde, 03/825 12 75

Cursus Amfibieën

Theorie: 15 januari 2008 - Praktijk: 17 februari 2008

Artikels voor het volgende Polder.blad - met verschijningsdatum 1 januari 2008 - dienen bij de redactie te zijn op **30 november 2007** (zie colofon, blz. 2)

België-Belgique
PB
HOBOKEN 1
BC 10585

www.hobokensepolder.be

Met medewerking van het district Hoboken

AFZENDER en VU
Luk Smets
J.F.Kennedylaan 22
2630 Aartselaar
Afgiftekantoor 2660 Hoboken 1